Mısır'da İslami Hareketler

Tayfun **NASUHBEYOĞLU**

1993-Ankara

I. Bölüm

1. Mısır Ortamının Genel Karakteri

II. Bölüm

2. Hareketler

2. 1. İhvan-ı Müslimin (Müslüman Kardeşler)

—1965 Komplosu

2. 2. Cemaat'i Müslimin

—Düşünceleri

2. 3. Cemaat El Fenniye el Askeriye (Teknik Askeri Gurup)

2. 4. Kutupçular

2. 5. El-Davet Dergisi ve Yeni İhvan-ı Müslimin

2. 6. Cemaat-i İslami

—Cemaat'i İslami'nin Düşünce Yapısı

—Kıptilerle Çatışma

—Zaviyet-ül Hamra Olayları

2.7. Şeyh Köşk (Kişk)

2.8. Cihad Cemaati

III. Bölüm

3. İhvan-ı Müslimin'in Yapısı

—Eğitim ve Çalışma Programı

—Müslüman Kardeşler Hareketinin Belli Başlı Vasıfları

IV. Bölüm

4. Bazı Sorulara Cevaplar

4.1. Filistin'de Savaş

4.2. Hasan el Benna'nın Şehid Edilmesi

4.3. Kuvvet Kullanılacak mı?

4.4. İhvanı Müslimin'e Eleştiriler

Giriş

20. yüzyıl İslami Hareketlerini anlamak için hareketlere kaynaklık etmiş üç okulu anlamak gerekir. Bunlar Mısır'da İhvan-ı Müslimin, Pakistan'da Cemaati İslami ve İran'daki İmam Humeyni önderliğindeki harekettir. Bu yazıda Sünni ekolün en önemli temsilcisi olan İhvan-ı Müslimin Hareketini alıntılarla ele almaya çalışacağız.

Bölüm: I

Mısır Ortamının Genel Karakteri

Salih El Verdani Mısır'da İslami Hareketler-I kitabında Mısır ortamının özelliklerini şöyle sıralıyor:

"1-) Mezhep birlikteliği: Birbiriyle çelişen, farklı inanç sistemlerinin olmayışı, homojen bir yapının oluşmasına yol açmış; inanç konusundaki bu tek düzelik, Mısır'da İslami Hareketin gelişme ve sürekliliğini sağlayan temel unsurlardan biri olmuştur.

2-) Halkın İslam'a olan yakın ilgisi: Ancak bu ilgi rejim tarafından kullanılabilir.

3-) Ilımlılık: Mısır halkının yapısal ve

geleneksel karakterinin bir öğesi olan ılımlılık, İslami Hareketlere de yansımakta; mevcut düzene karşı aşırı tavırlar içine girmesine engel olmaktadır.[1]

Tarih boyunca istikrarlı bir çizgisi olan Mısır'da silahlı çatışmalar ve şiddet yok denecek kadar az görülmüştür. Mısır halkı, kendisini köleleştirmek için kullanılıyor olsa dahi kuvvete karşı çıkmak istemeyen, şiddetten ve kan dökmekten çekinen bir yapıya sahiptir. Bu ılımlı karakteri ile şer güçlere karşı çıkacağı yerde, sabırla hor görülmeyi ve köleleştirilmeyi tercih etmektedir.[2]

Mısır halkı kırsal kesim ve sahil kesimi olarak ayrılabilir. Kırsal kesim insanı sert, kaba özellikleriyle tanınır. Bu yapıya uygun olarak da dine şiddetli bir şekilde sarılır. Sahil kesiminde ise insanlar daha yumuşak bir tarzda İslam'ı ele alır ve amel ederler. Kırsal kesimin olaylara karşı direnme kabiliyeti, kent insanlarına göre daha fazladır. Bu nedenle Mısır yönetimi kırsal kesimden yana sürekli bir rahatsızlık duymaktadır. [3]

Mısır toplumunun dindar olduğunu ifade etmiştik ancak bu dindarlık dinamik ve siyasi değildir. Sadece ibadet ve inanç planında kalan, kuru bir dindarlıktır. Mısır halkının çoğunluğunun gelenekçi selefi ve tarikatlara neden yöneldiğinin sebebi de bu kuru dindarlıktır.

(Bu kısımda yazarın ilginç bir tespiti var) Mısır halkının İslam'a olan duygusallığının İslami Hareketlere de yansıdığı ve bu yüzden sakal bırakan, cübbe giyen herkese kucak açıldığını belirtiyor. Ancak istihbarat elemanları da bu zaaftan faydalanmaktadırlar. Sakal bırakmak ve cübbe giyerek içlerine sızmaktadır. Bu da hareketi rejime karşı ılımlı bir tavra itmektedir. Tabii ki çeşitli provokasyonları da buna ekleyebiliriz.[4]

Mısır'da cemaatlerin bir kısmının oldukça zengin, bir kısmının ise fakir olduğu görülür. Zengin olanlar İhvan ve Selefi'lerdir. İhvan, büyük şirketlere, otel ve bankalara sahip bulunmaktadır. Selefiler ise, Suud desteği ile varlıklı kesim içerisinde yerini almaktadır. Yoksul cemaatler ise, Cihad, Cemaati'l İslamiyye ve Tekfir Cemaatidir. Varlıklı kesim faaliyet alanından uzak çeşitli çalışmalara ve servet toplayabilecekleri sahalara yönelirken, bu yoksul kesim, sistemi değiştirme yolunda uğraş vermekte, sabırla direnerek çabasını sürdürmektedir. Bu durumda servet peşinde olan diğer kesimlerin, İslami Hareket dairesi ve faaliyet çizgisinden ayrılmadıkları iddiaları biraz havada kalmaktadır.[5]

---

[1] Salih El Verdani, Mısır'da İslami Akımlar-I, Fecr Yayınları, Ankara, 1988 S:17–18

[2] Salih El Verdani, a.g.e. S:18–19

[3] Salih El Verdani, a.g.e. S:23–24

[4] Salih El Verdani, a.g.e. S:24–25

[5] Salih El Verdani, a.g.e. S:32–34

Mısır'da sivil cemiyetlere bağlı çok sayıda mescidler vardır. İslami Hareketin üsleri konumunda bulunan bu mescidlerde tanınmış hatiplerde konuşmalar yapmaktadırlar. Rejim, mescidleri Evkaf Bakanlığına (Diyanet İşleri) bağlamak istemişse de bunda tümüyle başarılı olamamıştır.[6]

Bölüm: II

1. Hareketler

1.1. İhvan-ı Müslimin (Müslüman Kardeşler)

Müslüman Kardeşler Teşkilatı 1928 yılında Hasan el Benna[7] ve altı arkadaşınca[8] İsmailiyye'de kuruldu.[9] 1932 yılında merkezi Kahire'ye taşındı.[10] Mütevazı başlangıcından sonra, İhvan 1930 yılların sonlarına kadar Mısır'ın en güçlü teşkilatlarından biri haline geldi. Toplumun farklı kesimlerinden destek buldu. Benna güçlü bir teşkilat ve propaganda örgütü kurdu.[11] Benna hareketini şöyle tanımlıyordu:

"Kardeşlerim! Siz ne bir hayır kurumu, ne bir siyasi parti ne de sınırlı amaçları bulunan yerel bir teşkilatsınız. Aksine sizler bu milletin kalbindeki, ona Kur'an'la hayat verecek yeni bir ruhsuzunuz ve peygamberin mesajını hatırlatmak için yükselen güçlü bir sessiniz…"[12]

İhvan-ı Müsliminin Amblemi

Benna'nın, gurubunun siyasi bir parti olmadığını açıklaması, O'nu ve takipçilerini yoğun lobi faaliyetlerinden alıkoymadı. II. Dünya Savaşı sonunda teşkilat saraya, Vefd Partisine ve İngilizlere karşı mücadele vererek zirveye ulaşmıştı. Bir milyonu aşkın takipçiden oluşan bir teşkilat kurmuştu. İslam inancı gereği teşkilat, Mısır da İslami bir devlet kurmaya girişti.[13] Müslüman Kardeşlerin kısa sürede popüler oluşu, güçlenişi, komünistleri, sosyalistleri ve milliyetçileri rahatsız edecek düzeye ulaştı. Hasan el Benna'nın verdiği konferansları dinlemek için oluk oluk akıyordu Müslümanlar… Benna'nın karizmatik liderliği fukara arasında alt ve orta gelir guruplarından çok sayıda insanı cezbetti.

---

[6] Salih El Verdani, a.g.e. S:39–43

[7] R. Hair Dökmeciyan, Arap Dünyasında Köktencilik, İlke Yayınları, İstanbul, 1992, S:91

[8] Asaf Hüseyin, Ortadoğu'da Devlet ve Terör, Pınar Yayınları, İstanbul, 1990, S:194

[9] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:91

[10] Asaf Hüseyin, a.g.e. S:194

[11] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:93

[12] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:94

[13] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:94

Benna'nın inşa ettiği organizasyonda savaşçılar olarak isimlendirilen kimselerin önemli bir yeri vardı. Savaşçılar sıkı bir denetimden geçiriliyorlar, kavganın her türlüsü için bileniyorlardı.

Müslüman Kardeşler bir yandan Mısır'da üzerlerine düşen siyasi rolü oynarken, bir yandan da diğer Müslüman ülkelerdeki guruplarla ilişkiler kurmaktaydı. Benna birinci derecede Filistin'de Müslümanların Yahudilere karşı verdikleri mücadele ile ilgilenmekteydi. 1948 yılında Mısır-İsrail savaşına katıldılar. Bu savaşta büyük yararlılıklar gösterdiler. Oysa Mısır ordusu tam bir fiyasko sergilemişti. Müslüman Kardeşler hükümet üzerine baskı yaparak daha fazla savaşçının cepheye sürülmesini istediler. Başbakan Mahmud Fehmi el Nukraş (d. 1888–ö. 1948) teklifi geri çevirdi. Müslüman Kardeşlerin gücü gözünü korkutuyor bir darbe yaparak yönetime el koymalarından endişe ediyordu.[14]

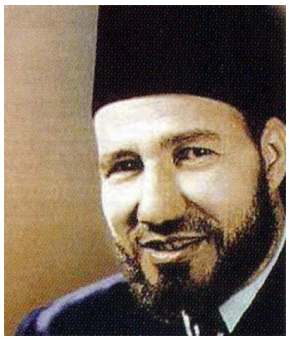

Şehid Hasan el Benna
(17 Ekim 1906–12 Şubat 1949)

1948'in sonuna kadar İhvan monarşinin karşı karşıya olduğu en büyük tehlike olarak algılandı.[15]

Kasım 1948'de Müslüman Kardeşlerin faaliyetleri yasaklandı. Bu, hareketin hükümetle direkt karşı karşıya gelmesine sebep oldu. Çıkan çatışmalarda birçok insan hayatını kaybetti.[16]

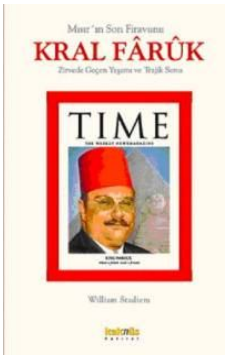

Abdunnasır tarafından devrilen Kral Faruk Kaknüs yayınları kapağı

28 Aralık 1948'de Nugraşi Paşa'yı bir Müslüman Kardeşler üyesi öldürdü.[17] Bu olay üzerine Saray ve hükümet Hasan el Benna'nın öldürülmesine karar verdi.

Benna yandaşlarının tutuklanmasına karşılık kendisine dokunulmamasını katline karar verildiğinin bir işareti olarak değerlendirmekteydi. Yanılmamıştı. 12 Şubat 1949'da rejim ajanlarınca şehid edildi.[18]

26 Temmuz 1952'de (Bazı kaynaklarda 23 Temmuz olarak geçiyor) Kral Faruk, General Muhammed Necib ve Yarbay Cemal Abdunnasır (15

[14] Asaf Hüseyin, a.g.e. S:194–195

[15] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:94

[16] Asaf Hüseyin, a.g.e. S:195

[17] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:94

[18] Asaf Hüseyin, a.g.e. S:195

Ocak 1918-ö. 28 Eylül 1970), önderliğindeki askeri cunta tarafından devrildi. Bu işte İhvan'ın ve liderliğinin aktif katılımı olmadı.[19] Ancak İhvan üyeleri bu ihtilalı heyecanla destekliyorlardı.

Nasır, İhvan-ı Müslimin ileri gelenlerinden bazılarının Devrim Komuta Konseyi'nde (DDK) görev almasını istedi. Üç kişi bu talebe olumlu cevap verdi. Ne var ki çok geçmeden sürtüşme başladı. Nasır'ın hedefi devrime İslami açıdan meşruiyet kazandırmaktı. Oysa İhvan rejimin bir İslami rejim olmasını istiyordu. Nasır'ın ise o kıyılara yanaşmaya hiç niyeti yoktu. İhvan'ın lideri olan Hasan el Hudeybi, Benna kadar karizmatik değildi. yeterince güçlü de (inisiyatif sahibi) değildi. Rejim, İhvan'ın organizasyon yapısı ve kanlarlı hakkında bilgi edinmek ve ne derece etkin olduğunu saptamak istiyordu.[20]

10 Eylül 1952 senesinde DKK tarafından çıkarılan bir yasa, tüm siyasi partilerin resmi bir hüviyet kazanmasını öngörmekteydi. İhvan oyuna gelip bütün dokümanlarını resmi mercilere teslim etti.[21]

Devrim yıllarında İhvan'ın askeri rejimle ilişkileri içten ve sıcaktı. Ancak 1953 ortasına kadar Nasır idaresindeki DKK'nın İslami bir devletten ziyade laik bir devlete yöneldikleri iyice açığa çıktı. Bu nedenle Necib-Nasır çekişmesinde İhvan Necib'i destekledi. Nasır yönetimine karşı, İhvan feshedilen partileri bir araya getirerek sivil bir yönetim için gösteriler düzenlediler. (16 Ocak 1953'te bütün partiler feshedilmiş, ancak İhvan bundan muaf tutulmuştu.[22] Böylelikle Nasır ilk etapta İhvan-ı Müslimin'i karşısına almadı.) Cunta yönetimi tüm muhalif grupların ordu içerisindeki sempatizanlarını tasfiye ederek gücünü iyice arttırdı.[23]

26 Ekim 1954'te Nasır'ın İskenderiye'de yaptığı bir konuşma sırasında İhvan üyelerinden birinin silahlı saldırısına uğraması son noktayı koydu. İhvan-ı Müslimin rejimin suikast suçlaması karşısında meselenin önceden planlanmış olmayıp polisin tahrikiyle vuku bulduğunu iddia ettiyse de buna kulak veren olmadı.[24] Rejim İhvan'a karşı büyük bir iftira kampanyası başlattı. Batının, Siyonizm'in, komünizmin ajanı olmaktan tutunda, metres beslemek, kadın ticareti gibi iğrenç şeylerle de iftira da bulundular.[25] İhvan liderleri ile

---

[19] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:95

[20] Asaf Hüseyin, a.g.e. S:199

[21] Asaf Hüseyin, a.g.e. S:199

[22] Gilles Kepel, Peygamber ve Firavun, Çizgi Yayınları, İstanbul, 1992, S:25

[23] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:95

[24] Gilles Kepel, a.g.e. S:26

[25] Asaf Hüseyin, a.g.e. S:200

beraber 4000 bin insan tutuklandı.[26] İhvan'ın örgüt merkezleri ateşe verildi. Rejim kısa sürede bütün halkı İhvan üyelerine karşı kışkırtmayı başardı.[27] DKK tarafından biri başkan iki başkan yardımcısından oluşan bir halk mahkemesi kuruldu. (Üyeler: Cemal Salim, Hüseyin eş Şafi ve Enver Sedat)

Mahkeme sonucunda Hudeybi, Mahmud el Latif, Hindavi Duvayr, İbrahim Tayyib, Yusuf Talat, Şeyh Muhammed Fergali ve Abdulkadir Udeh idam cezasına çarptırıldı. Hudeybi'nin (1891–11 Kasım 1973) cezası müebbed hapse çevrildi. Diğerlerinin ki 9 Aralık 1954 tarihinde infaz edildi.[28] (Allah Rahmet etsin)

Abdulkadir Udeh
(1907–9 Aralık 1954)

1956 da bir kısım İhvan üyesi serbest bırakıldı. İhvan'ın Müslüman Kadınlar örgütü Zeynep Gazali (2 Ocak 1917–3 Ağustos 2005) başkanlığında, hapisten çıkan İhvan mensuplarına yardım görevini üstlendi. Gazali Mısır'dan sürgün edilen Abdulfettah İsmail (İhvan'ın liderlerinden) ile Mekke'de irtibatı sağladı. Bu görüşmede teşkilat faaliyetlerini müşterek yürütme ve işbirliği kararına vardılar.[29]

Yeniden toparlanmaya çalışılır. Bu dağınık birimler 1957'de bir araya gelerek 1954 felaketini hazırlayan sebeplerin tartışıldığı bir oturum tertiplediler. Gurupların bir örgüt olarak yeniden organize edilmesi 1959'un başlarında mümkün oldu.[30]

Bu büyük darbe İhvanı dağıttı. Ancak düşünce ve fikir akımını yok edemedi.

Nasır tarafından toplama kampları ve zindan köşelerinde çürümeye terk edilen İhvan üyeleri, rejimin gerçekte ne denli bir istibdada dayandığını fark edip onun asıl mahiyetini anlamakta gecikmediler. Böylece toplama kampları ve zindan köşelerinde, rejime karşı yeni bir mücadelenin stratejileri hazırlanmaya başlandı.[31]

İhvan üyeleri hapiste çok zor şartlar altında idiler. 1957'de, Mayıs ayının sonlarında yaşanan hadiseler, kısa zamanda yok edileceklerini anlamalarına yetmişti. Günlük normal işlerini bütün ayrıntılarıyla rapor etmeleri istenir. Tabi ki böyle bir rapor vermeleri halinde öldürüleceklerini bildiklerinden zorunlu çalışmayı protesto ederek 1 Haziran da hücrelerine

[26] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:95

[27] Gilles Kepel, a.g.e. S:26

[28] Asaf Hüseyin, a.g.e. S:200

[29] Gilles Kepel, a.g.e. S:29–30

[30] Gilles Kepel, a.g.e. S:31

[31] Gilles Kepel, a.g.e. S:27

kapandılar. Bu sessiz eylem vahşice kırıldı. Hücreler askerlerce basılıp İhvan üyesi 21 kişi katledildi. Devlet makamları bu olayı "İhvan üyelerinin hapishanede ayaklanma girişiminde bulundukları" şeklinde vererek kamuoyunu yanılttılar.[32]

Olayı yaşayan şahidlerin büyük çoğunluğu, bu olaydan sonra Seyyid Kutub'un Nasır'ın gerçek çehresini iyice anlamış olduğunu, Nasır Rejiminin İslam'la zerrece ilgisi bulunmadığına tam kanaat getirdiğini belirtirler.[33]

Grupların bir örgüt olarak yeniden organizesinin 1959'un başlarında mümkün olduğunu söylemiştik. İşte gençlerin oluşturduğu mücadeleci çekirdek birimlerin en faalleri İskenderiye, Behiyre ve Kahire'de bulunuyordu. Bu küçük grupların liderleri dört kişiden oluşan bir eylem başkanlığı şurası kurmuş, kendilerine yardımcı olarak bir ideolog ve mütefekkir arıyorlardı. Bu kargaşa dönemi sürerken Mayıs 1964'te Seyyid Kutub hapishaneden çıktı ve bu dört kişilik eylem başkanlığı şurasına katıldı. Eylem şurası, rejimi yıkma yolunda geliştirmiş olduğu planları Kutub'a açtı.[34]

1965 Komplosu

Bu yıllarda İhvan mensupları arasında "Yoldaki İşaretler" kitabı ile ilgili tartışmalar başlamıştı. Polisin dikkatini Kutub etrafında odaklaşan guruplar dikkati çekti. İhvan üyeleri bir kez daha bir araya gelmiş, ancak ortak bir siyasi strateji belirleyememişlerdi. İhvan kolayca rejimin kurduğu tuzağa düşüyordu aslında… Çünkü görünüşte rejim aleyhine bir takım planlar yapılıyordu. Ancak hiçbir zaman rejimi tehdit eden önemli bir tehlike sayılmıyorlardı.[35]

Şehid Seyyid Kutub
(1906–29 Ağustos 1966)

İhvan'ın planının keşfinde değişik gizli servis elemanlarının da etkisi vardı. Olaylar 26 Haziran 1965'te Seyyid Kutub'un kardeşi Muhammed Kutub'un (d. 1919 Asyut) tutuklanmasıyla başladı. Ağustos ayında Seyyid Kutub ve birkaç İhvan üyesi de tutuklandı. Bunlar arasında genç bir İhvan üyesi olan Ali Aşmavi ve Abdulfettah İsmail'de vardı. Aşmavi'nin konuşması neticesinde örgütün bütün üyeleri tuzağa düştü.[36]

---

[32] Gilles Kepel, a.g.e. S:28

[33] Gilles Kepel, a.g.e. S:28

[34] Gilles Kepel, a.g.e. S:31–32

[35] Gilles Kepel, a.g.e. S:33

[36] Gilles Kepel, a.g.e. S:34

Sonra olaylar genişledi. Köyler basıldı, Kahire'nin varoşları baskına uğradı. Eylül'ün ilk haftası saldırıya uğramayan hemen hemen hiçbir eyalet kalmamıştı.

Mısır halkı Nasır'ın 30 Ağustos günü Moskova'da bir konuşma yaparak "İhvanı gizli servislerce planlanmış büyük bir komployu uygulamakla görevlendirilmiş bir teşkilat" olduğu yolunda şartlandırılmaya çalışıldı.[37]

O günlerin Ezher şeyhi olan hasan Memun yaptığı bir radyo konuşmasında İhvan-ı Müslimin'i: "Ortaçağ teröristi" olarak ilan edip İhvan hareketini kınadığını bildirdi.[38] Tabi ki medyada o gün ihvan aleyhine yoğun bir propagandaya girişti.

Polisin baskın yaptığı her yerde Yoldaki İşaretler ve Yirminci Yüzyıl Cahiliyesi[39] isimli kitaplarla karşılaşılıyordu.[40]

Ve 29 Ağustos 1966'da Seyyid Kutup, öğrencisi Muhammed Havvaş ve Abdulfettah İsmail ile birlikte idam edildiler.

Seyyid Kutub'un yazdığı söylenilen, ancak kesin bir kanaat getirilemeyen "Son Sözler" isimli eserde o yılları şöylece özetleyelim:

İhvan-ı Müslimin, 1954'te aldığı yaradan sonra Seyyid Kutub'un 1964'te sağlık nedenleri ile hapisten çıkışıyla yeni bir oluşum için çabalarını arttırdı. (Çok önemli bir tespit) Şöyle bir kanaat gelişti. "1954'ten rejim tarafından kolayca ezildiler. Şimdi ise (1965'li yıllar) aldığımız duyumlara göre rejim tekrar İhvan'a darbe vuracaktı. İşte bu sefer bu darbeye karşı konulması gerekiyordu. Bunun içinde gizlice Körfez ülkelerinden silah getirme işine girişildi. Ancak İhvan-ı Müslimin'in bu işi yapacak gücü yoktu. Sonradan farkedildi ise de iş işten geçti ve nasır Moskova'daki konuşmasında İhvanı komplo hazırlamakla suçladı. Sonuçta Seyyid ve arkadaşları idam edildi. Ve ihvan büyük bir darbe daha yemiş oldu.[42]

Kuruluşundan bugüne İhvan-ı Müslimin'in Genel Mürşidleri/başkanları ve görev yaptığı yıllar[41]

1	Hasan El Benna	1928–1949
2	Hasan El Hudeybi	1949–1972
3	Ömer Tilmisani	1972–1986
4	Muhammed Hamid Abu El-Nasr	1986–1996
5	Mustafa Meşhur	1996–2002
6	Me'mun El-Hudeybi	2002–2004
7	Muhammed Mehdi Akif	2004–2010
8	Muhammed Badie	2010

[37] Gilles Kepel, a.g.e. S:36

[38] Gilles Kepel, a.g.e. S:36

[39] Muhammed Kutub'un eseri, Beka yayınlarından 'Türkiye'de 20. Asrın Cahiliyeti' ismi ile yayımlandı.

[40] Gilles Kepel, a.g.e. S:37

[41] http://en.wikipedia.org/wiki/Muslim_Brotherhood

[42] Seyyid Kutub, Son Sözler, Nehir Yayınları, İstanbul, S:

1.2. Cemaat'il Müslimin

Şükrü Mustafa 1 Haziran 1942'de Orta Mısır'da Asyut'un 30 km uzağında bulunan Ebu Khorus köyünde doğdu.[43]

Şükrü Mustafa, Müslüman bir hayır cemiyeti tarafından idare edilen bir okula yazıldı. Daha sonra Ziraat Fakültesine girdi. 23 yaşındayken üniversitede İhvan'a ait bildiler dağıtmak suçundan hapse düştü (1965). Hapishanede 6 yılını geçirdi. O yıllarda Mevdudi ve Seyyid Kutub'un eserlerini okudu.[44]

Hapishanelerdeki İslamcı tutuklular Yoldaki İşaretler kitabı konusunda muhtelif görüşlere ayrılmış sonuçta gruplaşmalar başlamıştı. Öteden beri Hasan el Hudeybi'yi destekleyen yaşlı kesim, O'nun "Hüküm verenler değil, davetçiler"[45] kitabının yayınlanmasıyla birlikte küfür ve ilhada karşı eski geleneksel inançları savunmaya çalışırken, genç nesil kısa sürede çeşitli fraksiyonlara ayrılmıştı. Bu guruplaşmalar Seyyid Kutub'un kullandığı "uzlet" ve "ayrılma" terimlerine getirilen farklı yorumlara göre iki önemli görüş şeklinde özetlenebilir: Bu eğilimlerden ilkine göre Kutub'un 'uzlet'ten maksadı, "tam anlamıyla uzletti" ve toplumdan bütünüyle kopmak ve uzak durmak anlamına geliyordu.[46]

Bu terimle, toplumdan manevi uzlette bulunmanın kastedildiğine inananlar "Manevi Uzletçiler Komitesi" adlı bir gurup oluşturmuşlardı. Bu gurubun inancına göre, mevcut cahili Mısır toplumunun tekfir edilmesi gerekirdi. Ancak zayıf olunduğundan dolayı bunu gizliyorlardı. Kalplerinde ise toplumu tekfir ediyorlardı. Kudret merhalesine ulaşıldığında cahili düzene ve topluma karşı savaş açacaklardı.[47]

İkinci görüşte olanlar, tekfir noktasında ilk görüşü paylaşmalarına rağmen bunu gizlemiyorlardı. Cahili toplumdan koparak küçük bir İslami toplum kurmak gerektiğine inanıyorlardı. Böylece bu küçük İslami toplum, hiçbir şeyi gizleme gereği duymadan tam bir açıklıkla cahili toplumu tekfir edebilecekti. Mustafa Şükrü bu ikinci görüşü savunuyordu. Ancak lideri değildi. Cahili roplumdan bütünüyle kopmak gerektiği esasına dayanan bu akımın lideri -1969'a kadar bu görevi yürüten- El Ezher mezunu Şeyh Ali Abdul İsmail isimli gençti. El-Ezher mezunu bu gencin liderliğini kabul yeminine -biat- yanaşmayan bütün hapishane arkadaşları kâfir ilan ediliyordu.[48]

---

[43] Gilles Kepel, a.g.e. S:93

[44] Gilles Kepel, a.g.e. S:95

[45] Türkiye'de "İslam Dünyasında İnanç Sorunları" ismi ile İnkılâp yayınlarından çıkmıştır.

[46] Gilles Kepel, a.g.e. S:95–96

[47] Gilles Kepel, a.g.e. S:96

[48] Gilles Kepel, a.g.e. S:97

Tekfir akımı İhvan genel başkanının görüş ve konuşmalarından etkilenerek tekfirde bulunmayı reddeden Şeyh Abdul İsmail'in ayrılmasıyla bölündü ve parçalandı.[49]

Sonunda gurubun üyesi olarak geriye bir tek Mustafa Şükrü kaldı. Bir süre sonra yeğeni Mahir Beteri'de ona katıldı. Böylece tekfir silahı Ezher mezunundan taşralı birine intikal etmiş oluyordu.[50]

Şükrü Mustafa 16 Ekim 1971 de toplama kampından çıktı; serbest bırakıldıktan sonra tekrar Asyut'a dönerek burada bir yandan mesleğiyle ilgili araştırmalar yaparken bir yandan da tebliğe koyuldu.[51]

Şükrü Mustafa henüz ona katılan birkaç arkadaşı ile her Cuma günü Asyut çevresindeki köylere gider burada bir yandan köy ahalisine tebliğde bulunurken bir taraftan da kendilerine katılan gençlerle toplantılar yapıyorlardı. Bu çalışmalar polisin dikkatini çekti ve 1972 yılından itibaren sıkı bir takibe alındılar.[52]

İlk dönemde sürekli gözetim altında olmalarına rağmen büyük bir baskı yoktu. Bu durum rakip İslamcı gurupların, 1976 sonbaharında Şükrü Mustafa gurubunun –sayıları ikibini bulan- üyelerini kendi saflarına çekmeye çalışıncaya kadar sürdü. Liderlik açısından gurubu terk etmek bir mürted olarak İslam'dan çıkma demekti ki, bu da ölüm cezasıyla sonuçlanırdı. Şükrü Mustafa tarafından bazı muhaliflerinin cezalandırılmaya çalışıldığı bir eylem sırasında polis harekete geçerek pek çok elemanı yakaladı. Basın bu guruba, 'Et Tekfir Ve'l Hicret" adını vermişti. Çünkü toplumu tekfir ediyor ve dağlara çekilerek onlardan 'hicret' ediyorlardı. Şükrü Mustafa basının çarpıtarak verdiği hadiselerin gerçek yüzünü açıklayabilmek için birçok bildiri yayınladı. Ancak bu bildirilerin hiçbiri yayımlanmadı. Bunu üzerine örgüt, bazı isteklerinin yerine getirilmesini sağlar umuduyla 3 Temmuz 1977'de bir eyleme girişerek Vakıflar eski bakanı Muhammed Zehebi'yi kaçırdı. Fakat istenen netice alınamamış ve örgüt daha fazla sıkıştırılmıştı. Bu da Zehebi'nin örgüt tarafından öldürülmesine neden oldu. Birkaç gün geçmeden bütünüyle lider kadro başta olmak üzere yüzlerce eleman yakalandı. Sonuçta Şükrü Mustafa ve dört arkadaşı idam edildi.[53] (1977)

Düşünceleri

Şükrü Mustafa'nın mahkemede yaptığı savunmanın özeti:

—Rejim, cahili bir rejimdir.

---

[49] Gilles Kepel, a.g.e. S:98

[50] Gilles Kepel, a.g.e. S:98

[51] Gilles Kepel, a.g.e. S:98

[52] Gilles Kepel, a.g.e. S:99

[53] Gilles Kepel, a.g.e. S:100–101

—İçtihat kapısı kapatılamaz. Dört mezheb imamını hoş karşılamaz. Herhangi bir âlime bağlanmayı onları 'Rab' edinmek olarak görür.[54] Uyanları dinden çıkmış olarak kabul ederler.[55]

—Camiler takva temeline uygun olmadığı için Mescid-i Dırar hükmündedir. Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevi, Mescid-i Aksa ve Medine'deki Kuba Mescidi hariç olmak üzere, dünya üzerindeki bütün mescidler, takva kastıyla tesis edilmediği için, içlerinde namazın sahih olmayacağı Dırar Mescidleridir. Bu dört mescide de cemaatle namazın sahih olması için bu guruptan birinin imam olması gerekir. Yoksa orada ancak ferdi namaz caiz olur.[56]

—Devlet kademelerinde görev alınamaz.

—Askere gidilmez.

—Çocuklar okullara gönderilemez.

—Mısır istihbaratıyla İsrail ordusu arasında bir fark yoktur.[57]

—Günahın şirk olduğuna, şirk ile günah arasında bir farkın bulunmadığı ve günah üzerinde ısrar eden kişinin kâfir olduğu, gibi düşünceleri vardır.[58]

Şükrü Mustafa devletin dini meşruluk kazanmasına karşı çıkmak, zalim bir yöneticinin liderliğinde yürütülecek anti-Siyonist bir mücadeleye kayıtsız kalmak, devlet dairelerinde memur olma ve mevcut eğitim sisteminde eğitim görme gibi meseleler başta olmak üzere cahili müesseselerle, herhangi bir işbirliğinde bulunulmasını şiddetle reddetmekle kendisini toplumdan soyutlamış oldu. Günlük sosyal hayatın genel geçer kurallarıyla bir tür çatışmaya girmiş ve gerçekte onlara siyasi bir boyut kazandırmıştı.[59]

İstifa eden memurlar serbest mesleklerle uğraşıyor sebze ekerek yada ufak tefek eşyalarla dolu tezgahlarla seyyar satıcılık yaparak geçimlerini sağlıyorlardı. Ancak bütün bunlar oturdukları apartman dairelerinin kirasını karşılamaya yetmiyordu. Yine de… Örgütün giderleri büyük ölçüde Şükrü tarafından muhacir olarak Suudi Arabistan, Kuveyt ve diğer yabancı ülkelere gönderilen üyeler tarafından karşılanmaktaydı.[60]

---

[54] Tevbe Suresi 31. ayete dayanarak

[55] Salih El Verdani a.g.e. S:103

[56] Salih El Verdani a.g.e. S:105

[57] Gilles Kepel, a.g.e. S:110

[58] Salih El Verdani a.g.e. S:108

[59] Gilles Kepel, a.g.e. S:113

[60] Gilles Kepel, a.g.e. S:118

Peygamber ve Firavun isimli eserde geçtiğine göre; 'Cemaati Müslimin'in ikinci adamı durumundaki Mahir el Bekri'nin Mısır İstihbarat teşkilatıyla ilişkisi olduğu kesindir.'[61]

Yukarıda sayılan ana düşünceleri sonucunda, Hakkın sadece kendilerinde olduğu ve kendileri dışında tüm cemaatlerin kâfir olduğu inancına kadar götürmüştür.

Akım 1977'deki idamlar, 1981'den 1984'e kadar olan tutuklamalarla gücünü iyice kaybetmiş ve küçük parçalara ayrılmışlardır.

1984 yılından sonra akımın görüşlerinde esneklikler yaşanmıştır. Mensuplarına sakal tıraşını serbest bırakması, kadınların yüzlerindeki peçeyi kaldırmaları, hükümette görev almalarını, batı tipi elbise giymeyi serbest bırakmalarını sayabiliriz. Ayrıca diğer İslami akımlarla aralarındaki ilişkiler de gelişmiştir.[62]

Bugün akım elemanlarının birçoğu Suudi Arabistan, Irak ve Ürdün'e yerleşerek, çalışmalarını sadece ekonomik sahaya hasretmişlerdir. Bununla cemaatin güçlenmesi ve genişlemesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadırlar. Bu ekonomik amaçlı göçlerin neticesinde ise, Mısır akım için merkez olma özelliğini kaybetmiştir. Öyle ki Mısır'daki elemanları can güvenliğini koruyamaz durumdadırlar.[63]

1.3. Cemaat El Fenniye el Askeriye (Teknik Askeri Gurup)[64]

Bu örgütün lideri Salih Seriyye idi. 1933'de Hayfa yakınlarında bulunan Eczim'de doğmuştu. Eczim Arap İslami Hareketlerinin bilinmez yüzü, yani İslami Kurtuluş Partisinin (Hizb'ut Tahrir-i İslami) kurucusu Takıyeddin en Nebhani'nin diyarıydı. Salih Seriyye muhtemelen bu örgütün üyelerinden biriydi. Hizb'ut Tahrir, Arap rejimlerinin 1948 savaşında İsrail'e karşı yenik düşmesi ve İhvan-ı Müslimin'in kurucusu Hasan El Benna'nın 1949'da şehid edilmesine bir tepki amacıyla 1950'de kurulmuştu.[65]

Toplumu İslamileştirebilmek için Müslüman kitlelere davette bulunmanın gerekli olduğuna inanan, İhvan-ı Müslimin'in tersine, Hizb'ut Tahrir, başlangıçta şiddete başvurarak siyasi gücü ele geçirdikten sonradır ki, yukarıdan aşağıya doğru toplum İslamileştirilecekti.

---

[61] Gilles Kepel, a.g.e. S:127

[62] Salih El Verdani a.g.e. S:114

[63] Salih El Verdani a.g.e. S:116

[64] Kesin olmamakla birlikte Bu gurup için ayrıca El Tahrir el İslami (İKÖ) ve Hizb'ut Tahrir-i İslami (İKP) isimleri de kullanılmaktadır.

[65] Gilles Kepel, a.g.e. S:123

İslami Kurtuluş Partisi bu hedefinden dolayı her yerde yasadışı bir örgüt olarak tanındı ve üyeleri takip altına alındı.[66]

İKÖ'nün lideri olan Salih Seriye bir Filistinli idi. 1967 savaşı sonrasında, Seriye Libya ve Irak rejimlerini meşgul eden muhtelif Filistinli guruplara katıldı ve zamanının bir kısmını cezaevinde geçirdi.[67] Salih Seriye 1970 Eylül'üne kadar Ürdün'de kaldı. Ardından Kral Hüseyin ordusunun iç savaşta (Kara Eylül) Filistin fedailerine galip gelmesi üzerine pek çok Filistinli gibi o da Ürdün'ü terk etti. Daha sonra bir yıl Irak'ta, Bağdat'ta kaldı. Bağdat'ı da terk etmek zorunda kaldı. Çünkü İslami Kurtuluş Partisine üye olmak suçundan Irak'ta gıyaben hükümlü giymişti. Bu nedenle Kahire'ye giderek Arap Birliği Öğretim Merkezinde görev alıp çalışmaya başladı.[68]

Salih Seriye Kahire'ye yerleştikten sonra İhvan-ı Müslimin ile sürekli ilişki içerisinde idi. Özellikle İhvan genel başkanı Hasan el Hudeybi ve Zeynep Gazali ile doğrudan görüşmelerde bulundu. Seriye bu görüşmelerde Zeynep Gazali'nin güvenini kazanmıştı; onunla düzenli konuşmalar yapıyordu. İşte bu sıralarda çoğu Üniversiteli –Kahire ve İskenderiye- olan bir gurup genç kendi çevresinde toplandı.[69]

Gurubun yönetimi oniki kişiden oluşan şuranın sorumluluğu altındaydı. Şura Nisan 1974 tarihinde darbe yoluyla yönetimi ele geçirme kararı aldı. Seriye şuranın kararına karşı çıktı. Öngörülen tarihi uygun bulmuyordu. İsrail ile yapılan 1973 savaşını kazanan Mısır'da Sedat'ın popülaritesi artmıştı. Böylesi bir dönemde darbe girişiminde bulunmak akıllıca bir yaklaşım değildi. Şura üyeleri ise, bu işe Allah için koyulduklarını başaramazlarsa bile davaları için son derece değerli bir propaganda olacağını ileri sürüyorlardı.[70]

18 Nisan 1974 günü Hiylupolis Askeri Akademisi öğrencilerinden birkaç kişi okulun yakınlarından geçecek olan Enver Sedat ve beraberindekilere saldırarak öldürebilmek için akademinin silah deposunu ele geçirmeye çalışacaktı. Plan uygulama aşamasına konuldu, fakat daha askeri akademi binasının dışına taşamadan başarısızlığa uğradı. Çünkü akademideki koruma muhafızları eylemcilere ateş açmıştı.[71]

---

[66] Gilles Kepel, a.g.e. S:124

[67] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:108

[68] Gilles Kepel, a.g.e. S:124

[69] Gilles Kepel, a.g.e. S:124

[70] Asaf Hüseyin, a.g.e. S:209–210

[71] Gilles Kepel, a.g.e. S:125

Libya, bu komploda parmağı olduğu iddiasıyla resmen kınandı. Olayla ilgili kurulan bir mahkemede iki sanık, yani Salih Seriye[72] ve Kerim Anadol idam cezasına çarptırıldılar.(9 Kasım 1976)[73]

Salih Seriye, Şükrü Mustafa'nın yaptığı gibi topluma karşı çıkarak onun aleyhine çalışacak bir örgüt kurmadı, gözlerden uzak kalacak şekilde hücre evlerine yerleştirmedi adamlarını. Onun öğrencileri, yetkili makamların dikkatini kendi üzerlerine çekmemek için günlük normal yaşantılarını sürdürmeğe devam ettiler. Kısacası onlar toplumun bütünüyle cahili ve İslam karşıtı olduğu görüşünde değillerdi; biricik unsurun iktidarı elinde bulunduran zalim yöneticiler olduğuna inanıyorlardı.[74]

Her iki gurupta özellikle öğrencilerden ve son kolej mezunlarından taraftar topladı. Tekfir akrabalık ve arkadaşlık bağına dayanırken, İKÖ, pek çok halk camisinden genç müminlerden kendisine taraftar buldu. İKÖ üyelerinin çoğu Kahire, İskenderiye ve Delta'dan gelirken, Tekfir taraftarları çoğunlukla Yukarı Mısır'dandı. [75]

İKÖ'nün stratejisi bir İslam Devleti kurmaktı. İhvan tedrici bir stratejiyi savunuyordu. İKÖ, polis ve orduya sızmıştı ve erken bir darbe eğilimli idiler. Mustafa Şükrü ise peygamberin toplumunu örnek alan güçlü bir inananlar çekirdeği oluşturmaya dayalı, uzun süreli bir strateji izledi.[76]

İKÖ'nün 'Şura' mekanizması vardı. Mustafa Şükrü ise bütün nihai kararlara kendisi imza koyan ve beyat alan bir liderdi.[77] (Otokratik)

1.4. Kutupçular[78]

Seyyid Kutub'un düşüncesiyle şekillenmiş bir guruptur.

Kutup'un fikri yapısı incelendiğinde, onun hâkimiyet tezini yoğun bir şekilde işlediği görülür.[79] Seyyid Kutub bu tezleriyle ortaya çıkana kadar Cihadla ilgili hâkim düşünce, emperyalizme ve nefse karşı gelenekçi bir anlayıştan ibaretti. İslami yayınlarda ise Cihad ile

---

[72] Gilles Kepel, a.g.e. S:125

[73] Asaf Hüseyin, a.g.e. S:210

[74] Gilles Kepel, a.g.e. S:124–125

[75] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:109

[76] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:110

[77] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:109

[78] Mısır'da İslam'da Akımlar-I isimli kitapta 'Kutupçular' başlığı altında bir başka gurup incelenmiştir. Ancak bu gurup daha çok teorilerde oluşturulmuş, pratikte –belki de- var olmayan bir guruptur. Bazı kitaplar buna yer verirken bazılarında ise hiç geçmemektedir. Biz yine de sayıları az da olsa bu guruptan bahsedeceğiz.

[79] Salih El Verdani, a.g.e. S:75

mevcut düzenler arasında ilişki kurma anlayışı mevcut değildi. Dolayısıyla bu konuda ilk çıkış Seyyid Kutub'a aittir. Yani O, mevcut düzeni de cahiliye –tağuti rejim- olarak nitelendirmiş ve ilk etapta ona karşıda Cihad edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Cahiliye tabirine de Seyyid Kutub'un eserlerinde sıkça rastlarız. Kutub, cahiliye terimiyle, hayattan yansıyan görüntüler, düşünceler, rejimler, kanunlar gibi İslam'la çelişen ve çatışan her şeyi ifade etmektedir.

Kutub, cahiliye düzeni içinde yaşamak durumunda bulunan Müslüman'ın takınması gereken tutumu 'şuur alanında ayrılık' ve 'belirginleşme' olarak belirlemektedir. Bu esaslar daha somut bir biçimde cahiliyeden;

a- Düşünce Planında Ayrılık: Müslüman'ın düşünce ve fikren cahiliye düzeninden bağımsız olmasını ifade eder.

b- Eylem Planında Uzaklaşmak: İslami eylem ve davetle ilgili hareket, tutum ve çalışmalarda Müslüman'ın kendisine hâkim olan güç ve kuvvetlerden bağımsız olması demektir.[80]

Bu nedenle Müslüman'ın seçimlere katılma, partilileşme gibi siyasi çalışmalarda bulunması caiz olmadığı gibi, İslam'la hükmetmeyen bir sistemin himayesi altında kalmayı kabul etmesi de caiz değildir. Müslüman'ın böylesi bir sisteme dalkavukluk etmesi veya onun safında yer laması caiz değildir. [81]

Benna'nın fikirleri siyasi alanda mücadele eden siyasi partiler, dernekler ve guruplara daha yakın olduğu halde, Kutub'un düşünceleri gizli teşkilatlanma çabalarına daha uygundur.[82]

1.5. El-Davet Dergisi ve Yeni İhvan-ı Müslimin

Hür Subayların iktidarı ele geçirdiği 1952 öncesine kadar El Davet dergisi, Salih İşmavi'ye aitti. Ancak İşmavi ile Hasan el-Hudeybiye arasında meydan gelen 1953'te O'nun cemaatten atılmasıyla sonuçlanan ihtilaftan sonra İşmavi bu dergiyi, bağımsız bir dergiye dönüştürdü. Nasır İhvan içinde meydana gelen bu ihtilaftan memnundu. 1954 yılındaki İhvanı çökertme operasyonunda El-Davet dergisine ve sahibine dokunulmadı. Bu dergi, Nasır dönemi boyunca düzensiz bir şekilde çıktı.[83]

---

[80] Salih El Verdani, a.g.e. S:83–84

[81] Salih El Verdani, a.g.e. S:84–85

[82] Salih El Verdani, a.g.e. S:90

[83] Gilles Kepel, a.g.e. S:141–142

1976 yılında Salih İşmavi, İhvan'ın lideri Ömer Tilmisaniye giderek El-Davet dergisini yeniden İhvan'ın emrine vermeye hazır olduğunu bildirdi. İşmavi'nin, teklifi olumlu karşılandı ve derginin, yeni dönem ilk sayısı Temmuz 1976'da yayınlandı.[84]

Nasır'ın 28 Eylül 1970'de ölmesiyle İslami köktenciliğin tam olarak doğuşu önündeki bir büyük engel kalkmış oluyordu ve Enver Sedat'ın (d. 25.12.1918–ö. 6.10. 1981) işbaşına gelişi İhvan'a Mısır hayatındaki varlığını yeniden ortaya koyması için yegâne bir fırsat verdi. Sedat Nasır'ın otorite ve karizmasını yıkmak için İhvan'a destek verdi. Üyelerini hapisten çıkardı. İhvan'ı Nasırcılarla karşı karşıya getirerek birbirlerine olan tarihi düşmanlıklardan yararlandı.[85]

Sedat'ın hapisteki İslamcıları serbest bırakmasının ardından örgütün bu eski elemanları bir araya gelerek hükümetten kendilerini resmen kanuni bir sıfatla- tanınmasını istediler. Sedat, İhvan-ı Müslimin'i resmen tanımaya hiçbir zaman yanaşmadı. Fakat el-Davet adlı dergiyi çıkarmalarına da izin verecekti. Bu dergi Sedat'ın öldürülmesinden tam bir önce bütün gayrı resmi yayınları yasakladığı 1981 Eylül'üne kadar kesintisiz yayınını sürdürdü…[86]

Böylece el-Davet dergisi etrafında toplananlar "iki Hasan"ın –Hasan el Benna ve Hasan el Hudeybiye- meşruiyeti adına faaliyet gösterdiğini söyleyen yeni bir İhvan türüydü. Fakat bu gurup pratikte, 1954'te Nasır tarafından dağıtılan İhvan-ı Müslimine denk onun ayarında yeni bir teşkilat kurmaktan aciz olduğunu gösterdi ve 1970'li yıllarda Mısır siyasi ve sosyal sahnesinde etkin bir rol oynayamadı.[87]

Kendisini, "özgürlük, kudret ve gerçeğin sesi" şeklinde tanıtan davet dergisi ilk sayısında "İslam taraftarı olduğunu, Kur'an'ı tebliğ ettiğini ve şeriat kanunlarının uygulanmasını istediğini" açıklıyordu.[88]

Dergi adına bir büro kuruldu. Müessese müdürünün reklâm alabilmek amacıyla, 1977 Ocak sayısındaki açıklamasına göre tirajı 78.000'e yükseldi. El-Davet yayın döneminin son yılında Mısır halkının özel bir kesimine seslenen bir reklâm ağı oluşturdu. El-Davet'in tamamı renkli olan 180 sayfalık reklâm bölümünü vardı.[89]

---

[84] Gilles Kepel, a.g.e. S:143

[85] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:98

[86] Gilles Kepel, a.g.e. S:139–140

[87] Gilles Kepel, a.g.e. S:144

[88] Gilles Kepel, a.g.e. S:145

[89] Gilles Kepel, a.g.e. S:145–146

Yeni İhvan-ı Müslimin'in tebliğ metodu, radikal ve inkılabi olmaktan çok, reformist ve ıslahatçı sayılırdı. Çoğu yerde büyük bir inkılab ve kıyamı hedef almaksızın Mısır'ın mevcut yapısını yeniden İslam'ın yeşil rengine boyamaya yönelik bir faaliyetti onların ki…[90]

Dergi 1978 yılı boyunca Mısır'ın İsrail ile yakınlaşmasını, görüşmelerini ve anlaşmasını şiddetle kınamış ve eleştirmişti. Böylece dolaylı olarak rejimin açıkça İslam'a aykırı bir şekilde yönetim sürdürdüğünü belirtmiş oluyordu. Böylece Sedat'la el-Davet dergisi etrafında guruplaşan Yeni İhvan-ı Müslimin arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine neden oldu. Ezher uleması da Resulullah'ın Hudeybiye ve Gatafan kabileleriyle yaptığı anlaşmaları bahane edip diğer taraftan da Enfal suresi 61. ayette geçen; "Eğer onlar barışa eğilim gösterirlerde, sen de göster ve Allah'a tevekkül et. Çünkü O, işitendir, bilendir" ayeti kerimesinin arkasına sığınarak Mısır-İsrail barış antlaşmasının şer'an meşru olduğuna dair fetva vermişti.[91]

Yeni İhvan-ı Müslimin'in yayın organı el-Davet'te Müslümanların başlıca dört düşmanı -Komünizm, laiklik, Yahudilik ve Hıristiyanlık- olduğunu belirtir. Dikkat edilirse tüm bu düşmanlar Mısır'ın dışında cereyan etmektedir. Yani içteki rejime yönelik bir tavır veya eleştiri yoktu.[92]

1954'teki dağılmanın asıl sebebinin İhvan'ın İsrail için bir tehlike olması olduğunu ifade ederler. El-Davet yazarlarından Selah Şadi: "İhvan geçmişte asla güç peşinde olmamıştır, tam tersine rejimi ıslah etmeye çalışmıştır."[93]

Ömer Tilmisani ise şöyle der: "Eğer hareket komplo düzenlemek ve ihtilal planları yapmak anlamında ise o zaman bırakınınız bu işi güç peşinde olanlar yapsınlar. Devlet başkanımızın şahsı bizi ilgilendirmez, ona karışmayız. Çünkü bizim için önemli olan iktidarın türü, şekli ve yapısıdır." "Eğer hareketten amaç, şiddete başvurarak rejimle çatışmaksa, bunun halkın gücünü boş yere harcamak olduğunu ve ülkenin düşmanlarından başkasının işine yaramayacağı inancındayız…" "Bizim hareketimiz, İslami risalet çerçevesindedir. Hareketimiz, kelimeler yoluyla eyleme geçer."[94]

El-Davet'in başyazarı Ömer Tilmisani cahiliyetten söz etmez hiç; üstelik rejimi yıkmanın söz konusu olmayacağını da ekler.[95]

---

[90] Gilles Kepel, a.g.e. S:149

[91] Gilles Kepel, a.g.e. S:155

[92] Gilles Kepel, a.g.e. S:170

[93] Gilles Kepel, a.g.e. S:172

[94] Gilles Kepel, a.g.e. S:172–173

[95] Gilles Kepel, a.g.e. S:174

Önce parlamentoya girip ardından ilgili kanunların düzenlemesini bekleyerek vakit geçirmek yerine şeriat kanunlarının bir an önce uygulanması için parlamenterlere yön vermeye çalışmak şeklindeki devlet siyasi hayatına katılma girişimleri, yeni İhvan'ın stratejisini diğer İslami Hareket eğilimlerinin stratejilerinden farklı kıldı.[96]

Bu yeni hareket sosyal konum itibariyle Mısır'da iyi bir yer edinmiş ve sosyal ilişkilerin İslamileştirilmesi amacıyla ülkenin dinin kesimleri ya da diğer önde gelen isimlerinin ordu subayları veya teknokratların daha fazla güçlendirilip desteklenmesi gerektiği düşüncesini taşıyan Mısır'lılara yöneltilmiş bir hareketti. El-Davet'in bu girişimi dergiye büyük ilanlar veren tüccarlar içinde gayet uygun görülmüştü. Arap yarımadasındaki petrol krallıkları da derginin tavrını desteklemekteydi.[97]

Ancak yeni İhvan-ı Müslimin bu ılımlı tavrı benimsemiş olduğundan, Hasan el Benna dönemi İhvan'ın moral açısından yüksek psikolojik ortamını yeniden diriltmeyi başaramadı.[98]

Bunlardan dolayı Mısır'ın büyük şehirlerin kenar mahallelerinde yaşayan mahrum ve mustazaf, fakir kesimler, İslami hareketlerin daha radikal kesimlerine eğilim gösterdiler.[99]

İhvan-ı Müslimin, mürşidi particiliğe karşıydı. Ömer Tilmisani döneminde Vefd Partisi ile işbirliğine girdi.[100] Son dönemlerde ise onlarla ilgilerinin kalmadığını belirtiyorlar…[101]

İhvan Sedat döneminde izlediği politikayı Mübarek rejimine karşı da izlemektedir.

Ömer Tilmisani Sedat'ın öldürülmesinde ABD ajanlarının rolü olduğu gibi ilginç iddialar ortaya atabiliyordu.[102]

1.6. Cemaat-i İslami

Cemaati İslami, Sedat dönemi boyunca Mısır Üniversitelerinin en etkin gurubu olabilmeyi başarmış Müslüman bir teşkilattı.[103]

Cemaati İslami, Sedat'ın cumhurbaşkanlığı dönemi Mısır'ın siyasi sahnesinde önemli bir rol üstlenmişti aslında. Cemaati İslami teşkilatı her ne kadar bir öğrenci hareketinden ibaret

---

[96] Gilles Kepel, a.g.e. S:175

[97] Gilles Kepel, a.g.e. S:175–176

[98] Gilles Kepel, a.g.e. S:176

[99] Gilles Kepel, a.g.e. S:176

[100] Salih El Verdani, a.g.e. S:58–59

[101] Salih El Verdani, a.g.e. S:71 dipnot

[102] Salih El Verdani, a.g.e. S:69 dipnot

[103] Gilles Kepel, a.g.e. S:177

idiyse de, etki alanı, üniversitelerin sınırlarını rahatça aşıyor ve pekâlâ doğrudan doğruya siyasi hayata etki edebiliyordu.[104]

Cemaat-i İslami, sürekli olarak Hulefa-i Raşidin dönemindeki İslami ümmetten söz ediyordu. İslam'ın altın çağıydı bu. Teşkilatın amacı, hilafeti yeniden getirmek yoluyla bu ümmet yapısına tekrar kavuşmaktı. Bu hedefe ulaşabilmek için izlenmesi gereken yol ise, söz konusu parlak gelecek için örnek olması açısından öngörülen İslami hayat şeklinden bir örnek sunmak ve bunu yaparken de mevcut Mısır toplumuyla bütün ilişkileri koparmaktı.[105]

Mısır üniversitelerinde genelde Nasırist ve komünist güçler hâkimdi. 1968'de İsrail ile yapılan savaşın kaybedilmesi sonucu subaylar yargılanmaya başlandı. Ancak dava sonucunda üst düzey subaylara beraat veya çok az ceza verilirken, alt düzey subaylara ağır cezalar verildi. Bunun üzerine Kahire'deki işçiler gösteriler yaptılar. Solcu öğrenciler bu gösterileri destekleyerek hükümetin tutumun kınadılar. Olay sonucunda devlet geri adım atarak isteklerinin yerine getirileceği vaadinde bulundu. Bu olay öğrenciler için zincirleri kırma yolunda olumlu bir deneyim olmuş ve 1952'den bu yana ilk kez resmi bir karara itirazda bulunabileceklerini, protesto yürüyüşleri düzenleyerek hükümet makamlarına muhalif görüşlerini dile getirebileceklerini göstermişti.[106]

Aralık 1972'ye kadar Cemaat-i İslami o sırada henüz teşkilatlanmış değildi. İslamcı öğrenciler daha çok özel derneklerde bir araya geliyorlardı. Sözü geçen dernekler şiir dernekleriydi. Şiir ve ressamlık dernekleri dışında spor kulüpleri ve Kur'an kursları da vardı. Bu dernek, kulüp ve kurslar kısa sürede inkılâpçı Müslümanların üye edildiği ortamlar haline geldi.[107]

Hareketin 1972'den sonraki ikinci aşaması boyunca şans Müslüman öğrencilere güldü. Başarısız birkaç girişimden sonra başarının sırrını keşfetmişlerdi. Plan şuydu; üniversitelerde solcuların etkinliğini kırabilmek amacıyla gayet uyanık tedbirli ve basiretli davranmak suretiyle taktik gereği rejimle geçici bir işbirliği yoluna gidilecekti. Solcu öğrencilerin yaptığı protesto gösterileri Müslümanların Allah-u Ekber sloganlarıyla çabucak sönüvermişti.[108]

Müslüman öğrenciler, bu defa üniversite öğrenci hareketine katılmak yerine daha eylemin başında karşı cephe almışlardı.[109]

---

[104] Gilles Kepel, a.g.e. S:178

[105] Gilles Kepel, a.g.e. S:178

[106] Gilles Kepel, a.g.e. S:178–180

[107] Gilles Kepel, a.g.e. S:183

[108] Gilles Kepel, a.g.e. S:184

[109] Gilles Kepel, a.g.e. S:184

Rejim, sürekli Müslüman öğrencileri teşvik ederek, iki gücü birbirine düşürüp hareketi felce uğratmak istiyordu. O dönemlerde İslamcı gençler Nasırist ve Komünistlere karşıydılar, rejim bu durumdan memnundu.[110]

1973 tatil döneminde ilk büyük yaz kampı Cemaati İslami tarafından Kahire Üniversitesinde organize edildi. Bu kamplar genç ihvan'ın 1954'te feshedilişinden önceki yaz kamplarının yeniden canlandırılmasından başka bir şey değildi. Mevcut ve gelecekteki İslami Hareketin kadroları için bir okul durumundaydı. Bu kamplara katılanlarda öncelikle Kur'an öğreniyorlardı. Çeşitli gruplar halinde spor faaliyetleri yapıyor, savunma teknikleri öğreniyor, namazlar cemaatle kılınıyor, akşamları da Mısır toplumunun acı durumu ile ilgili görüşler ileri sürüp çözüm yollarını anlatan konuşmacılara kulak veriyorlardı.[111]

Cemaati İslami'nin kararlı çalışmaları sonucunda üniversitelerde hicaba yöneliş artmıştı. Kız öğrenciler otobüslerde karışık ve kalabalık içerisinde yolculuk yapıyordu. Cemaati İslami 1977'de sadece kız öğrencileri taşıyan servis otobüsü koydular. Sorunu çözmüş oldular. Talebin fazla oluşu nedeniyle, 'bu servisten yararlanmak isteyen bayanların İslami hicaba uygun şekilde örtünmeleri, çarşaf veya uzun pardösü giyip eldiven takmaları gerektiği' duyuruldu.[112]

Tiyatro amfileri ve konuşma salanlarındaki sorunu ise (kadın-erkek karışıklığını) kadın ve erkekleri ayrı ayrı sıralarda oturmak suretiyle çözmüş oldular.[113]

Cemaati İslami'nin özelliği şuydu: "Önce uygulanması mümkün olan sloganlar ve öneriler getiriyor, bu sloganlar öğrenciler tarafından desteklenince de ansızın bu sloganların anlamının cahiliyetten kopma savaşı olduğu anlatılıyordu.[114]

Cemaati İslami'nin başarılı olmasının sebebi üniversite öğrencilerinin meselelerine çözüm getirmesidir. 1977 senesi dönem sonu öğrenci derneği seçimleri, aynen bir İslam depremine benzedi. Fakat rejim bu hareketin yanında değil karşısında yer alacaktı artık. İsrail ile barış süreci yaşayan rejimin, dün üniversitelerde solu ezmiş ancak bugün artık bir baş ağrısı haline gelmiş bulunan eski müttefiklerine ihtiyacı yoktu artık…[115]

Cemaati İslami bir üniversite hareketi ve gençlik gücü olarak cahili toplumdan İslami topluma geçişi sağlayan "motor güç" olma amacındaydı. Bunu yapabilmek içinde

---

[110] Gilles Kepel, a.g.e. S:191

[111] Gilles Kepel, a.g.e. S:191–192

[112] Gilles Kepel, a.g.e. S:197–198

[113] Gilles Kepel, a.g.e. S:198

[114] Gilles Kepel, a.g.e. S:198–199

[115] Gilles Kepel, a.g.e. S:200

faaliyetlerini üniversitelerin sınırları dışına taşırabilmek zorundaydılar. Bu amaçla Ramazan ve Kurban bayramı namazlarını seçtiler. Toplu namazlarla kitleleri bir araya getirdi. Ramazan ve Kurban bayramlarında bütün ülkede düzeyinde duvarlara yapıştırılan afişlerde, halk bayram namazına davet ediliyordu. Meselenin aile yönü de düşünülüyordu. Bu afişlerde genellikle şöyle deniliyordu: "Cemaati İslami, şu saat ve yerde kılınacak olan bayram namazına sizleri de davet eder. Çocuklarınızı da getiriniz. Bayanlar için yer ayrılmıştır." Önce mahalle camiinde toplanan cemaat hep birlikte 'Allah-u Ekber' nidalarıyla bayram namazının kılınacağı alana doğru yürümekteydiler. Önce namaz kılınıyor, ardından İslami Hareketin tanınmış âlimlerinden[116] birisi konuşma yapıyordu.[117]

1977'de meydana gelen iki olay, Cemaati İslami ile rejim arasında çatlak yarattı. Şükrü Mustafa'nın ve arkadaşlarının yakalanması ve örgütün çökertilmesi sonucu Cemaati İslami kendisini yol ayrımında buldu. Özellikle 'tekfir ve hicret' kavramlarına açıklık getirilerek kabullenilmediği söylendi. Kendilerinin Cemaati Müslimin'den farklı olduklarını ifade ettiler.[118]

İkincisi de, Sedat'ın İsrail'i ziyareti (1977) ve barış anlaşması (1979) oldu.

Rejimin üniversitelerde uyguladığı taktik, öğrenci seçimlerin de sonuçları saptırarak hileli rakamlar sunmak ve komitelere ait ödeme havalelerini ödemeye yanaşmamak oldu. Düzenlenen kamplara emniyet güçleri katılmayı yasaklıyordu.[119]

1979 da Camp David Anlaşmasını imzalayan soldan sağa Menahem Begın, Carter ve Enver Sedat. Sedat bu anlaşmanın bedelini hayatıyla ödeyecektir.

Bu baskılar Cemaati İslami'nin gelişmesine engel olmadığı gibi onlara yeni bir güç de kazandırmaktaydı. Artık hareket üniversite dışına taşmalıydı. Müslüman tebliğciler ve cemaatin diğer kadroları tebliğde bulunabilmek gayesiyle halkın içine girdiler, fakir bölgelere giderek buralarda yeni üyeler kazandılar. Bu yayılma o kadar etkin olmuştu

[116] Muhammed Gazali (d. 1917) ve Yusuf Karadavi (d. 1917) bu âlimlerdendir.

[117] Gilles Kepel, a.g.e. S:200–201, S:201 dipnot

[118] Gilles Kepel, a.g.e. S:203–204

[119] Gilles Kepel, a.g.e. S:206

ki, polis Eylül 1981 olaylarında cemaati çökertebilmek için köylere bile girmek zorunda kaldı.[120]

Mart 1979'da -İsrail ile- imzalanan Camp-David anlaşmasından sonra Sedat'ın Cemaati İslami üzerindeki baskıları arttı.[121]

Haziran 1979'da öğrenci derneklerinin faaliyet alanı kısıtlandı. Cemaati İslami üniversitedeki pratik gücü ele geçirdiğinden dolayı buralarda inançlarına aykırı olan şeyleri yasakladılar. Kızlı-erkekli çiftler İslami ahlaka aykırı davrandıkları için saldırıya uğradılar. Üniversitelerde konserler ve gece partileri yapılamaz oldu.[122]

Yetmişli yılların ortalarında Sedat İslami cephede şu üç boyutlu icraatı izledi:

1- Yerleşik/geleneksel İslam'ın gönlünün alınması (ılımlı İslam)
2- Köktenci muhalefeti etkisizleştirmek ve teşkilatın gücünü Nasırcılara karşı kullanmak amacıyla İhvan'a taviz vermek…
3- Rejimi tehdit eden köktenci gurupların ezilmesi…[123]

Sedat'ın 1977'de İsrail'le yakınlaşması İslamcılarla arasını açtı. Ocak 1977'de halk ayaklanmaları oldu. Sonuçta rejim İslam ceza hukukunu kabul etmek zorunda kaldı…"[124]

Cemaat'il İslami'nin Düşünce Yapısı

Cemaati İslami üyelerince hazırlanan teorik metinler sınırlıdır. İdeolojik/teorik konulara – meydana gelebilecek pratik çatlaklara meydan vermemek amacıyla- girmekten özellikle kaçınmıştır. Cemaatin bugüne değin -1980'li yıllar- yazılı olarak hazırlamış olduğu sınırlı metinler arasında özellikle ikisi, bu teşkilatın ana görüşlerini dile getirir: Birincisi Cemaati İslami'nin tanınmış isimlerinden genç fizikçi Usameddin Erin tarafından kaleme alınmış olan yazılardır.

İkincisi ise, Cemaati İslami'nin temel düşünce çizgilerini yansıtan ve İskenderiye Üniversitesi Cemaati İslami'sinin aylık bültenlerinde yayınlanan diz yazılardır. [125]

[120] Gilles Kepel, a.g.e. S:206–2007
[121] Gilles Kepel, a.g.e. S:207
[122] Gilles Kepel, a.g.e. S:2
[123] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:99
[124] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:99–100
[125] Gilles Kepel, a.g.e. S:210–211

Usameddin Erin şöyle diyor: "İslami Hareket günümüz İslam dünyasında zorbalara karşı olan iki güce dayanarak bunun başarabilecektir. Bunlardan birincisi öğrenci kitlesi, ikincisi işçi kesimidir.[126]

Usameddin, İslam toplumlarının gelişimi konusundaki görüşlerini açıkladıktan sonra okuyucuyu İslami bir sembolcülüğe yöneltir. İslami hareketin gelişimi ve İslami değişim derecesini gösteren pek çok işaret ve sembol mevcuttur ki, bunların en önemlileri dört başlıkta toplanabilir:

İlk sembol, tesettür ve hicabın yaygınlaşmasıdır. Tesettürlü kız öğrencilerin sayısındaki artış, batı kültürü karşısında oluşan direniş ve İslami mesuliyetin bilincine varmış olmanın göstergesidir.

İkincisi sembol ve gösterge ise erkeklerin İslami hicaba riayet etmeleri yani İslam Peygamberinin sünnetine uyarak sakal bırakıp, beyaz celabiye giymeleridir.

Üçüncü sembol erken evliliktir.

Dördüncü sembol ise Ramazan ve Kurban Bayramlarında kılına cemaat namazlarına katılımdır.

Bu dört sembolün görülmesi, İslami bir hareketin var olduğu anlamına gelir ki, bu hareket ümmetin öncüsü sayılan Cemaati İslami hareketidir. Cemaatin tek hedefi şu tek cümleyle özetlenebilir: "Allah rızası için çalışmak"[127].

Cemaati İslami üyelerinin haber bültenleri olarak yayınlanan bültenlerde Seyyid Kutup ismi sürekli geçmekte ve gençler Onu izlediklerini belirtmekteydiler. İhvan'ın eski başkanı ılımlı Hasan el Hudeybi'nin eseri ise göz ardı ediliyordu. Ömer Tilmisani 1980'e kadar Seyyid'in ismini pek anmamasına rağmen 1980'li yıllarda Kutub'un kendisinden başka kimseyi temsil etmediğini böylece Onun İhvan-ı Müslimin'i temsil edemeyeceğini söylüyordu.[128]

Cemaati İslami, bazı kavramların altını çizerek sloganlaştırır. Örnek olarak; "La İlahe İllallah" ilahlık ve mabud olma özelliği ancak Allah'a aittir, ibadet ve itaatimiz sadece Allah'adır. Hâkimiyet ve kanun koyma hakkı Allah'a aittir. O'nun ortağı, eşi ve benzeri yoktur. İslam inancındaki Tevhid akidesi, düşünceyi fesada uğratan her şeyden kurtulmak, diktatörler ve vurguncular tarafından yüklenen zincirleri parçalamak demektir. Aynı şekilde

---

[126] Gilles Kepel, a.g.e. S:212, (1960-1980'li yıllardaki birçok harekette Komünist/sosyalist hareketlerin etkisi görülmektedir. T.N)

[127] Gilles Kepel, a.g.e. S:212–213

[128] Gilles Kepel, a.g.e. S:213

Tevhid ruha neşe verir, gelenek ve töreler gibi kalıplaşmış sözleşmelerden kurtulmamızı sağlar.[129]

Kıbtilerle Çatışma

Davet dergisi bir ay aradan sonra tekrar çıkmıştı. Sedat'ın 1979'da Asyut'taki konuşması hareketin radikalleşmesine neden olmuştu. Sedat konuşmasında Cemaati İslami'yi eleştiriyor ve Ömer Tilmisani'yi yalancılıkla suçluyordu.

Mustafa Meşhur El-Davet dergisinde 'Müslüman gençlere duygusal girişimlerde bulunmamalarını ve düşmanların tahriklerine kapılmaktan kaçınmaları' yolunda tavsiye ve uyarılar yer alıyordu. Gençlere tavsiyesi şuydu: "daha önce bu yolda adım atmış olanların size öncülük etmesine izin verin, başkalarının bıraktığı yerden başlayın, her şeye yeniden başlamanıza ne gerek var?"[130]

Ancak bu ılımlı çağrılara ilgi gösteren olmadı. Üniversite çevresi daha kargaşalı bir döneme giriyordu. 24 Mart 1980'de İskenderiye Cemaati İslami'sine üye birkaç yüz kişi Sosyal Bilimler Fakültesi Dekanlık binası önünde toplandı. Bunlardan on kişi dekanın odasına girerek O'nunla üç saat süren bir tartışmaya girdiler. Sonra aşağıdaki dört maddelik uyarıyı dekana sundular:

1-) Fakültede hiçbir şekilde film, festival veya benzeri gösteriler düzenlenmemelidir.

2-) Cemaat üyelerinin sorgulanmasına son verilmelidir.

3-) Fakültede İslami toplantılar düzenlenmelidir.

4-) Fakülte öğrenci dernekleri üyelik seçimlerinde Müslüman öğrenci adaylarına kasıtlı zorluk ve engeller çıkarılmamalıdır.[131]

Mısır'da Kıbti azınlığın ülke çapında ortalama oranı %6'dır. Ancak Minye, Asyut ve Suhac eyaletlerinde bu oran yüksektir. (%20, %19 ve %14)[132]

Olaylar İsrail'in ilk sefirini atamasıyla ve İran Şah'ının ülkeye iltica etmesi sonucu başladı. Üniversitelerde (Kahire/Asyut) oturma eylemleri başladı. Rejim zor kullanarak göstericileri dağıttı.[133]

Bu sırada Sedat ile Papa 3. Şenode arasında ansızın anlaşmazlıklar baş gösterdi. Sedat Şenode'den duyduğu rahatsızlığı açıkça dile getirdi. Kıbtilerin temsilcisi olamayacağını beyan

[129] Gilles Kepel, a.g.e. S:215–216

[130] Gilles Kepel, a.g.e. S:216

[131] Gilles Kepel, a.g.e. S:217

[132] Gilles Kepel, a.g.e. S:217–218

[133] Gilles Kepel, a.g.e. S:220

ediyordu. Kıbti Kilise, 1980 baharından itibaren resmi kutlamaları protesto etmek suretiyle rejime muhalefetini açıkça ortaya koydu. İşte tam bu sıralarda Minye ve çevresinde baş gösteren Yukarı Mısır olayları yaşandı. Hıristiyanlarla Müslümanlar arasında çatışmalar sonucu birkaç kişi öldü.[134]

Büyütülen çatışma sonrasında polis olaya el koyuyor ve her iki gurubun adamlarını tutuklayarak hapsediyor. Ne var ki bu da ortalığa yatıştırmadığı gibi gurupların birbirine ve he ikisinin birlikte devlete karşı sert tepki göstermelerine yol açtı. Tutuklanan Müslümanların aileleri polis merkezlerini kuşatma altına alıyorlar. Daha sonra olaylar, polisin kontrolünden çıkacak kadar şiddet kazanıyor ve Kahire'de bulunan İçişleri Bakanı Nebevi İsmail, Cemaati İslami'nin liderleriyle pazarlığa oturmaktan başka çıkar yol bulamıyordu. Bu pazarlık sonucunda Cemaati İslami'nin elemanları polis merkezindeki kuşatmayı kaldıracak ve buna karşılık tutuklanmış Müslümanlar serbest bırakılacaktı. 11 Nisan gecesi tutuklular salıverildi. Artık durum normale dönmüş ve ortalık tamamen yatışmıştı.[135]

Ancak, Sedat ABD gezisinden döner dönmez Minye ve Asyut Cemaati İslami üyelerinin tamamının tutuklanmasını emreder ve söz konusu iki şehirde ki üniversiteleri süresiz kapatmak suretiyle İçişleri Bakanlığının verdiği sözü ayaklar altına almaktan çekinmez.[136]

Zaviyet-ül Hamra Olayları

Kahire'nin Zaviyet-ül Hamra ilçesinde patlak veren Haziran 1981 olayları Sedat iktidarının çökmeye yüz tuttuğu dönemlerde meydana geldi. Bu olayların nereden başladığı henüz anlaşılabilmiş değildir. Bu konuda çelişkili yorumlar var. Kimileri maceranın tamamen şahsi bir anlaşmazlıktan kıvılcımlandığını ve biri Müslüman, diğer Hıristiyan olan yerli iki vatandaşın kavgaya tutuşmasıyla başladığını söylerken, kimileri de Cemaati İslami'nin adamlarının, bir Kıbti'ye ait bir arazi üzerine olayların patlak verdiğini söylemektedir. Kısacası gerçek ne olursa olsun; Kahire'nin fakir ve kalabalık nüfuslu bu ilçesinde, bu iki topluluk arasında kısa zamanda göğüs göğse korkunç bir çatışma başladı. Bazı meçhul mihraklar çatışan tarafları tahrike başladılar, yaz mevsiminin dayanılmaz sıcaklığı ve ilçedeki su kesintisi de kargaşanın artmasına fitne ateşinin iyice alevlenmesine yol açtı. Birlikte barış içinde yaşayan insanlar birbirlerini acımasızca katletmekteydi şimdi. Erkekler ve kadınlar öldürülüyor, çocuklar pencerelerden aşağı atılıyor, vücutları kaldırımlara düşerek paramparça

[134] Gilles Kepel, a.g.e. S:221

[135] Gilles Kepel, a.g.e. S:225

[136] Gilles Kepel, a.g.e. S:225

oluyordu. Yağma, cinayet ve yangınlar giderek artmaktaydı. Aynı sıralarda dışarıda, her iki topluluğu da birbirine karşı silah kullanmaya teşvik eden tahrikçi bildiriler dağıtılıyordu. Sonunda polis, bu ilçeyi kuşatma altına aldı; ne var ki, olaya şahid olanların çoğununda ifade ettiği gibi polis müdahalesi pek geç ve giderilmesi imkânsız hasarlardan sonra meydana gelmişti.[137]

Her iki tarafın aşırılıkları ve gaddarlıklarından söz eden haberlerin kamuoyunda yarattığı korku ve dehşet, rejime Müslüman kitleler arasında ki birlik bağlarını pekiştirme yoluyla Cemaati İslami'yi ortadan kaldırma yolunda islediği ortamı hazırlamış, beklediği fırsatı vermişti. Cemaati İslami çok geçmeden, nefret uyandırıcı cinayetler işlemekle suçlanmaya başladı. 8 Eylül günü El-Ehram'da olaylar üzerine devletin resmi görüşlerini yansıtan uzunca bir makale yayınlandı. Hemen ardından Cemaati İslami'nin faaliyetlerine resmen son verildiği açıklandı. Ve cemaat üyeleri ülkenin dört bir yanında polisin gözetimine alındılar.[138]

Cemaati İslami'nin 3 Eylül 1981'de resmen dağıtılmasından sonra başlayan tutuklamalar göründüğü kadarıyla İslami Hareketi çökertti. Mısır Üniversiteleri görüntüsü değişiverdi bu tarihten sonra… Örnek olarak, polisin İslamcı öğrencileri kolayca belirlenmesine yarayan sakallar artık görünmez oldu. Fakat kız öğrenciler arasındaki tesettür hala revaçta…[139]

Mısır rejiminin Cemaati İslami'yi yenilgiye uğratabilmesinin nedeni, bu teşkilatın onca güçlü ve gelişmiş olmasına rağmen Mısır Müslümanlarını İslam ümmetinin hürriyeti uğruna, onlarla omuz omuza savaşmaları gerektiğine dair ikna edememiş olmasıydı.[140]

Cemaati İslami'nin amacı Mısır milletini yok etmek olan bir merkez kaç unsuru şeklinde sunularak rejimin türlü saldırılarına uğradı ve çökertilme yoluna gidildi. Sedat tarafından eski bir efsane gibi yeniden diriltilen bu "Mısır Milliyeti" Kıbtilerle Müslümanların bir arda ve uyumlu bir tarzda yaşamaları esasına dayanıyordu. Rejimin saldırıyı başlattığı sıralarda Mısır Müslümanlarıyla İslamcılar arasındaki vahdet ilişkisi geniş ve kitlesel bir ilişki değildi. Rejim, çökertme operasyonlarında ideolojik dengeyi korumuş olmak ve bu yolla her çeşit pratik İslami dayanışmayı baltalamak gayesiyle Cemaati İslami teşkilatı gibi davranan ve bir anlamda rejim için bu teşkilatın benzeri tepkiler gösteren Kıbti Kilisesi ve bu kilisenin yetkili makamlarına da ağır darbeler indirdi.[141]

Salih el Verdani, Cemaati İslami'yi üç merhalede incelemektedir:

---

[137] Gilles Kepel, a.g.e. S:231–232

[138] Gilles Kepel, a.g.e. S:232

[139] Gilles Kepel, a.g.e. S:237

[140] Gilles Kepel, a.g.e. S:230

[141] Gilles Kepel, a.g.e. S:230

—Geleneksel merhale,

—Tercihler merhalesi,

—Ayrılma ve bağımsızlık merhalesi.[142]

Cemaati İslami bugün iki büyük kanattan oluşmaktadır:

İhvan sempatizanı olan kanat, Kahire ve İskenderiye Üniversitelerini merkez edinen Cemaati İslami hareket mensuplarından oluşurken, diğer kanat Port Said Üniversitelerinde üstlenen Cihadcı Cemaati İslami hareketidir.[143]

1.7. Şeyh Köşk (Kişk)

Abdulhamid 1933'te doğdu. 12 yaşında Kur'an-ı ezberledi. İlkokuldan sonra gözleri bir hastalıktan dolayı ama oldu. Ezher üniversitesini bitirdi.28 yaşında imamlığa atandı ve 1964'te Kahire Ayn'el Hayat Caminin vaizliğine atandı. 1966'da tutuklandı.[144]

Şeyh Köşk Temmuz 1976'da Yeni ihvan-ı Müslimin'in yayın organı El Davet dergisinin yeni dönem birinci sayısına makale gönderen ilk Müslüman şahsiyeti.[145]

Şeyh Köşk[146] vaazlarıyla halkı coşturan bir insandı. Hitabeti, rejime karşı bazı sözleri neticesinde vaaz verdiği cami sürekli dolup taşıyordu…

Mısır'da Şeyh Köşk gibi önemli şahsiyetler vardı: bunlar arasında Şeyh Hafız Seleme, Muhammed Gazali ve Şeyh Ahmed Mehlavi sayılabilir.

1.8. Cihad Cemaati

6 Ekim 1981 günü Enver Sedat, Mısır-İsrail Ekim savaşının 8. yıl dönümü münasebetiyle düzenlenen bir askeri geçit töreninde Halid İslambuli ve arkadaşları geçit törenine katılan askeri kamyondan inerek otomatik silahlarla protokol tribününü yaylım ateşine tuttular. Askeri geçit töreni bir anda kana büründü. Cumhurbaşkanı herkesin gözü önünde öldürüldü. Tribünlere fırlatılan el bombası eğer isabet etseydi resmi merasim kürsüsünde yer alanların hemen hemen hepsi öldürülmüş olacaktı.[147]

---

[142] Salih El Verdani, a.g.e. S:122

[143] Salih El Verdani, a.g.e. S:134

[144] Gilles Kepel, a.g.e. S:242–243

[145] Gilles Kepel, a.g.e. S:244

[146] Türkiye'deki Timurtaş hoca gibi

[147] Gilles Kepel, a.g.e. S:267–268

Gurubun lideri Halid el-İslambuli Sedat öldükten sonra var gücüyle haykırdığı; "Ben, Halid İslambuliyim! Firavunun ben öldürdüm ve ölümden korkmuyorum" cümlesini bütün Mısır halkı benimsemişti.[148]

Halid İslambuli'nin üyesi olduğu gurup eğilim açısından şimdiye kadar ismi geçen diğer İslami guruplardan daha fazla tanınmaktadır. Hatta gurubun asıl beyin elemanı olan Abdusselam Ferec'e ait bir de fasikül vardır. 'Gizli Bırakılmış Farz' isimli bu fasikül, zalim yöneticiye karşı verilmesi gereken tek mukaddes savaş olan 'Cihad' tan söz etmekte, dine ihanet eden sözde âlimlerin bu önemli farzı öteden beri gizli tutmaya ya da bu farzı hep belirsiz ve karanlık vaziyette bırakmaya çalıştıklarını açıklamaktadır.[149]

Cihad gurubunun ideolojisi ve girişimleri, 'Yoldaki İşaretler' kitabının yayınlanmasından bu yana İslami Harekette meydana gelen değişiklik ve dönüşümlerin bir göstergesi durumundadır.[150]

Abdusselam Ferec'in eseri, İslami Devleti kurma yolunda pratik bir programdan bahseder. Hadisi bütünüyle reddeden Şükrü Mustafa'nın tersine, Abdusselam Ferec, hadis ve sünneti en önemli fikri dayanaklarından biri olarak kabul etmekteydi. Ferec'in başlıca hareket noktası ve mercii ortaçağ büyük İslam düşünürlerinden olan İbn-i Teymiyye'ye ait kısa bir metindir. Abdusselam eserinde; "Bugün halk kitleleri ne kadar Müslüman iseler de onlara hükmeden iktidarlar, sadece Kur'an'da vahyedilmiş olan usule aykırı, bir şekilde hükmedip Tağuti bir egemenlikte bulunabilmek ve koltuklarını garantilemek amacıyla Allah adını ağızlarına almaktadırlar." İbn-i Teymiyye'nin (1263–1328, Hicri: 661–728) Moğollara karşı verdiği Cihad fetvasını günümüze uyarlayarak Moğollardan hiçbir farkı olmayan bir rejime karşı 'Cihad' emri verdi.[151]

Ferec kitabında 1976–1977 yıllarında İslami bir parti kurulması gerektiğini açıkça söyleyen Yeni İhvan-ı Müslimine bizzat küffarın kurmuş olduğu ve yine küffarın denetim ve kontrolü altındaki bir rejim ve sistemde hiç kimsenin dokunulmazlığını koruyarak faaliyette bulunulamayacağını hatırlatır.[152] Çünkü mevcut prensip ve usullerle siyasi hayata atılmak ve gayri ilahi kanunların vazedildiği kanun koyucu merkezler –mecliste oturmak- rejimi bütün endişelerden kurtaracak ve onu memnun edecektir.[153]

---

[148] Gilles Kepel, a.g.e. S:267

[149] Gilles Kepel, a.g.e. S:269

[150] Gilles Kepel, a.g.e. S:270

[151] Gilles Kepel, a.g.e. S:271–272

[152] Gilles Kepel, a.g.e. S:283

[153] Gilles Kepel, a.g.e. S:282

Ferec, faaliyet sahasında bir türlü üniversitelerden öteye gidemeyen ve rejimi içinden yıkma, gayesiyle devlet organ ve kuruluşlarına sızma hayalleriyle avunan Cemaati İslami'ye "Mevcut rejimde yönetim mekanizmasına katılmak, her halükarda onun ancak daha da güç kazanmasını sağlar, bilgi iradeyi zayıflatıp gevşetmemelidir.[154]

Yine Şeyh Köşk'ü eleştirisinde; "İslam Devletinin ancak çok geniş ve güçlü bir tebliğle kurulabileceğine inanmaktadırlar. Oysaki İslam Devletinin az sayıda bir Mü'min tarafından kurulacağını bilenler, bunun bir tür Cihaddan kaçış olduğunu söyler.[155] Sadece tebliğe dayananlara da rejimin yeri ve zamanı geldiğinde dilediği vaizin sesini kolayca kesebileceğini, nefeslerini sinelerinde boğabileceğini söyler."[156] Kısacası bütün basın ve kitle iletişim araçları kâfir rejimin elindeyken ve rejim bu yolla ortalığı zelzeleye verip, Allah'ın dinine karşı kolayca bir savaş başlatabiliyorken İslami Devleti kurmak gibi –bir büyük hedefe sadece İslami tebliğle ulaşılabileceğini söylemek ne derece doğrudur?[157]

Ve nihayet Şükrü Mustafa'yı izleyerek hicrette bulunanları da, "Bu, ancak Cihad sorumluluğundan kaçmak için bir bahaneden ibarettir" diyerek eleştirir.[158]

Sedat'ın Beytü'l Mukaddes'i ziyaretinden sonra, Cemaati İslami, rejimi sözlü olarak kınamaya başladı, fakat üyelere hiçbir gerçek girişim veya eylem önerilmedi. Cemaat'in bütün öfke ve tepkisi ahlaka aykırı davranışlarda bulunan genç kız ve erkek çiftlere, uygunsuz müzik ve filmlere fiziki müdahalelerde bulunmaktan ibaret oldu. Bu girişim ve eylemler üniversiteleri başlı başına kurtarılmış bölgeler haline getirdi, ancak bütün bunlara rağmen hala 'lafla' 'eylem' arasında fark gözetilmiyordu. Fakat daha sonraları el-Cihad elemanlarına dönüşenler bu farkı çok iyi anladılar. El-Cihad gurubunun Cemaati İslami'deki çatlamalar sonucunda –özellikle Orta Mısır'da- meydana geldiği ortadadır. Bütün Nil Vadisi boyunca Nacih adıyla tanınmış bulunan Ramazan ve Kurban bayramları münasebetiyle üniversite stadyumunda yaptığı konuşmalarla bir hatib olduğunu ortaya koyan Cemaati İslami Asyut sorumlusu Nacih İbrahim veya Abdullah Seyyid, cihadın liderlerinden birine dönüşüverdi. Ve adı sanık listesinde dördüncü sıraya girdi. Said kanadının lideri olan ve Minye'de yaşayan Kerem Zühdü, Cemaati İslami'nin toplantılarında düzenli olarak görüp sürekli karşılaştığı bir

[154] Gilles Kepel, a.g.e. S:283

[155] Gilles Kepel, a.g.e. S:282

[156] Gilles Kepel, a.g.e. S:283

[157] Gilles Kepel, a.g.e. S:282

[158] Gilles Kepel, a.g.e. S:283

üniversiteli kanalıyla Abdusselam Ferec'le tanıştı.[159] Cemaati İslami'den ayrılarak, Cihad Cemaatine katıldı.

Abdusselam Ferec köyden şehre göçmüş bulunan binlerce köylünün adeta iç içe yaşadığı, %70'inden fazlasında su ve tuvalet bulunmayan gecekondu evlerinden oluşan bu mahallede, yakınlarınca inşa edilmiş bulunan bir vakıf camiinde –Ehla Camii- Cuma vaazları veriyordu. Teşkilatın Kahire'deki kolu, her biri belli bir şahsın sorumluluğu altında bulunan beş veya altı guruptan oluşurdu. Gurup başkanları teşkilatın genel stratejisini tespit etmek gayesiyle her hafta bir araya gelir görüşürlerdi.[160]

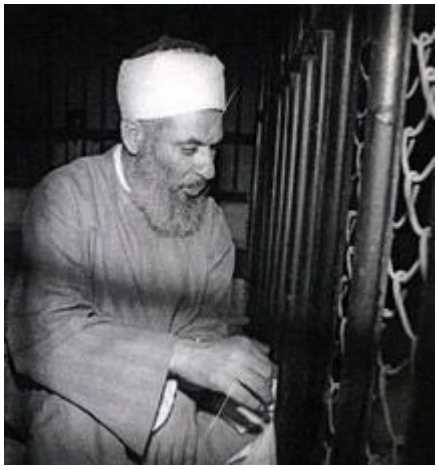

Şeyh/Prod Dr. Ömer Abdurrahman 3 Mayıs 1938 yılında Mısır'da doğdu. New York'taki bir bombalama girişimi ile ilgisi olduğu gerekçesiyle ömür boyu hapse mahkûm edildi. 1995 yılından beri Amerikan zindanlarında tutulmaktadır.

1980 Haziran'ında, Kahire ve Orta Mısır'daki bölge başkanları bir araya gelip görüşerek, her gurup kendi bölgesinde bağımsız davranması kaydıyla birbirleriyle birlikte ve uyumlu hareket etme kararı aldılar. Bu kararlarını pekiştirmek gayesiyle de el-Ezher Üniversitesinin Asyut Fakültesinde öğretim üyesi, ama olan Şeyh Ömer Abdurrahman'dan onlara müftülük etmesini istediler. 1981 baharında Şeyh gurubun müftülüğünü üstlenmeyi kabul etti.[161]

Cihad gurubu; her devrimci hücre/ankud[162] kendi içinde kapalı veya yarı bağımsızdı. Bu nedenle şayet biri ana salkımdan koparsa, diğer ankudlar güvenlik güçlerine kolayca fark edilemeyecekti.[163]

Orta Mısır'daki Müslümanlarla Kahire'dekilerin Hıristiyanlara bakış açısı aynı değildi. Teşkilatın Kahire teşkilatındaki elemanlar Cihad yolunda ilk hedefin kâfir rejim olduğu görüşündeydi. Hıristiyanlar meselesi zamanla çözüme kavuşacaktı. Öte yandan Orta Mısır'da Kerem Zühtü ve arkadaşları ise Hıristiyanlığa gösterilen toleransları tebliğ ve İslam'ın yayılması yolunda önemli bir engel olarak görmekteydiler.[164]

---

[159] Gilles Kepel, a.g.e. S:288

[160] Gilles Kepel, a.g.e. S:289–290

[161] Gilles Kepel, a.g.e. S:291

[162] **Ankud**: Üzüm salkımı.

[163] R. Hair Dökmeciyan, a.g.e. S:111

[164] Gilles Kepel, a.g.e. S:292

Plana göre Sedat'ın öldürülmesinden sonra ayaklanılacaktı. Ebud Zümer henüz bu aşamada olmadıklarının bu suikastı İslami Hareketin bir sıçraması olarak kullanarak iki yıl sonra böyle bir kıyama kalkılması görüşündeydi.[165]

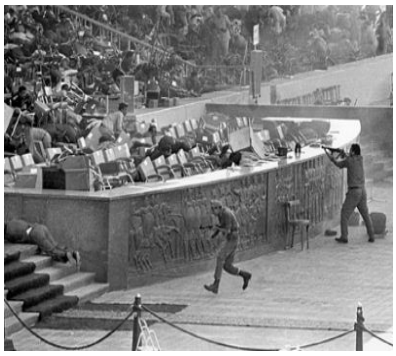

Enver Sedat'a suikast anı

Kerem Zühdü ise hemen kıyamın başlatılmasını savunuyordu. Ancak Ebud Zümer'in tezi doğru çıktı. Kahire'de küçük bir çatışma dışında halk kendilerini desteklemedi.

Asyut'ta ise ayaklanma iki gün sonra başladı. Şehri iki gün ellerinde tuttuktan sonra ayaklanma rejim tarafından bastırıldı.[166]

Halid El İslambuli
(15.01.1955–15.04.1982)

Sedat tam anlamıyla ABD'nin güdümüne girmişti. 1981 yılına gelindiğinde İslam'ın siyasal gücünü kırmak için bütün güçlerini seferber etti. 40 bin cami Diyanet'e bağlandı. Onbeş civarında İslami teşkilatın faaliyetleri yasaklandı. İhvan lideri Tilmisani tutuklandı.[167]

ABD, Sedat'ın koruması için güvenlik çemberi oluşturdu. Ancak tüm bu korumalar fayda vermedi. 6 Ekim 1981'de Halid el-İslambuli tarafından öldürüldü. ABD Sedat'ın öldürülmesine çok üzüldü. Cenaze merasimine üç eski ABD Başkanı katıldı.[168]

Muhammed Hüsnü Mübarek, Mısır'ın son diktatörü 1981 yılından beri krallığı (!) ve tabiî ki Müslüman halka baskısı son şiddet devam ediyor.

Sedat'ın yerine geçen Hüsnü Mübarek bu güçlerin üzerine olanca gücüyle saldırdı. Ferec ve üç arkadaşı 15 Nisan 1982'de öldürüldü. Bu davada 2000 kişi tutuklandı. Mahkeme Eylül 1984'e kadar sürdü.[169]

Cihad davasında bütün mazlumlara yöneltilen ithamlara ait metin, mahkeme kararlarının aynısıdır ve aşağıdaki gibidir:

"İtham edilen 269 kişiden dördü hariç[170] diğerleri silah zoruyla

---

[165] Gilles Kepel, a.g.e. S:299–300

[166] Gilles Kepel, a.g.e. S:301

[167] Asaf Hüseyin, a.g.e. S:212–213

[168] Asaf Hüseyin, a.g.e. S:213

[169] Asaf Hüseyin, a.g.e. S:213

[170] İsam el Attar'ın lideri olduğu, Mısırlı olmayan bu dört kişi, örgütün mali düzenlemelerini yürütmekle sorumlu tutulmuşlardır.

devletin anayasal ve bu anayasaya dayanan yönetim biçimini, cumhuriyet düzenini değiştirmeye teşebbüs etmek… Devlet başkanı ve yardımcılarının kâfir olduklarını ve öldürülmelerinin mübah olduğu düşüncesinden hareket ederek terörist bir gurup oluşturmak… Mevcut yönetimi silahlı bir devrim yoluyla yılarak idareyi ele geçirmek; bu planları gerçekleştirmek için devletin üst düzey yöneticilerini, siyasi ve askeri önemli şahsiyetleri öldürmek… Silah temini için emniyet güçlerine saldırmak ve operasyon sırasında onların mukavemetlerini felce uğratmak… Yönetime el koymak için, savunma ve İçişleri Bakanlığı binalarını, radyo, televizyon ve telefon merkezlerini zorla işgale kalkışmak…[171]

Bölüm: III

3. İhvan-ı Müslimin'in Yapısı[172]

Müslüman Kardeşlerde (İhvan-ı Müslimin) Müslüman şahsiyeti eğitme nazariyesi üç devreyi içine alır:

1- Kültür Devresi
2- İhtisaslaşma Devresi
3- Bağlılık Devresi

1- Kültür Devresi

Bu devre dört kısımda incelenir.

a. İslami Kültür Müslüman, üç usulün ilmini okuyup öğrenmeye muhtaçtır. Bu üç usul, Tevhid, Siyer ve İslami İlimler (Akaid, Fıkıh, Arapça, İslam âleminin bugünkü durumu vs.)
b. Çağdaş kültür
c. Dünyevi ilimlerin birinde ihtisaslaşmak (Sanayi, mühendislik, tıp vs)
d. İslami bir çalışma için yeterli kültür.[173]

İşte bu üç ana evreyi geçiren bir Müslüman gerçek kimliğine kavuşmuş olacak, işte o zaman mükemmel bir İslam Cemaati ortaya çıkacaktır.

Üstad Hasan el Benna –Allah rahmet etsin- Müslüman Kardeşler Cemaatine intisab etmeyi ve üyeliği altı kademeye ayırmıştır.

---

[171] Salih El Verdani a.g.e. S:175–176

[172] Bu Bölüm Suriye İhvanı Müslimin'in önde gelen isimlerinden Said Havva'nın eserinden alıntılandığı için merkeze veya diğer bölgelere göre çalışma tarzı değişiklik gösterebilir. (T.N.)

[173] Said Havva, 50. yılında Müslüman Kardeşler Hareketi, Uysal Yayınları, Konya, 1980, S:78–82

1- Müsaid
2- Müntesib
3- Amil
4- Mücahid
5- Nakib
6- Naib[174]

Bazı bölgeler bu sınıflamayı üçe veya dörde ayırarak yapmışlardır.

Birinci kategori: Nasir

Bu üyeliğin eğitim çalışmalarının hedefi iman ve velayettir. Bu devre güven ve bağlılığın sınandığı merhaledir. Bu merhalede kişiden fazla bir şey istenmemesine rağmen en önemli devredir. Bundan sonraki devreler bu devre üzerine bina edilecektir. Muhatabımızı seçerken dikkatli olmalıyız. Her türlü sızmaya karşı önlem alınmalıdır. Muhatabın geçmişi araştırılıp, dönüşünde samimi olup olmadığına iyice kanaat getirilmeli, amellerine dikkat edilmelidir.

Nasir sıfatını alabilmek için;

— Bu sıfatı alabilmek için en az altı ay geçmelidir...
— Tayin edilen programı okuması ve ameli yönlerini hayatına uygulaması…
— Cemaate bağlanması ve kendisine izin verilmedikçe başka bir parti, cemaat, teşkilat veya cemiyete bağlanılmaması…
— İslam'ın farz kıldığı şeylere sarılması ve yasaklanan şeylerden sakınması…
— Sembolik bile olsa cemaate meddi yardımda bulunması…
— Cemaatin toplantı, ders ve konferanslarına katılması…
— Cemaatin yayınlarına kitap, gazete ve dergilerine abone olması…
— Zekâtını cemaatin mahalli zekât fonuna vermesi gibi konulara riayet etmesi gerekir.[175]

İkinci Kategori: Meneffiz, Amil (Mücahid)

Müneffiz üyenin eğitim çalışmasının hedeflerinden biri, takva, itaat ve Cihad vasıflarına ulaşmış bir Müslüman yetiştirmektir.

Kardeşin bu merhalede bazı devrelerden geçmesi şarttır. Bunlardan biri, ruhi devredir. Diğeri ise güvenlikle ilgili devredir. Özel programında ise, 'Allah Erinin Ahlak ve

[174] Said Havva, a.g.e. S:88

[175] Said Havva, a.g.e. S:133–136

Kültürü',[176] 'Et-Tealim ve Cihad', 'Yoldaki İşaretler' kitabı ve Fizilal-il Kur'an tefsirinden, Enfal ve Tevbe Sureleri yer alır.

Bu sıfatın verilebilmesi için en az bir yıl geçmelidir.[177]

Üçüncü Kategori: Nakib/Naib

Herhangi bir kimseye nakib unvanını vermek demek, üyeleri eğitip yetiştirme, biat alma, yönetimi seçme, alınacak kararlara ortak olma, cemaatin sırlarını öğrenme haklarına ve hatta yönetici olabilme hakkına sahip olmak demektir. Bu ise, daha çok itinalı davranmayı, üstün bir terbiyeyi, mutlak güveni ve birçok sıfatlara sahip olmayı gerektirir. Onun için pek az kimse bu seviyeye yükselebilir.[178]

Eğitim ve Çalışma Programı

Bir Müslüman'ın günlük, haftalık, aylık, yıllık ve hayat boyu çalışmaları bulunmalıdır.[179]

Mesela, aylık programlarında, nasihat günü adı altında, karşıdakinin eksikliklerini güzelce anlatır. Eğer kendisinin eksiklikleri anlatılıyorsa, dinler ve teşekkür eder.

Ahiret günü adı altında, mezarlıkları ziyaret ederek ölümü hatırlar…

Ziyaret gününde, dargın olanları araştırıp bulunur ve aralarındaki problemler çözülerek barıştırılır…

Sadaka gününde, infak duygusu geliştirilir. Fakirlere muhtaçlara yardım eder…

Taşra günü, davetin taşrada yayılmasına önem verilmelidir...

Oruç, her aydan üç gün oruç tutmak ve bir gününü kardeşlerle iftar etmek…[180]

Yıllık çalışma programlarında ise, Ramazan ayının son on gününde itikâfa girmek. Zekâtını vermek, yazın kampa katılmak gibi başlıkları sıralayabiliriz.[181]

Üstad Hasan el Benna Müslüman Kardeşleri kurarken sıradan bir tarikat/cemaat olsun diye düşünmediğini asıl hedefinin davetin genel olmasıdır. Şümullü bir İslami davetin temellerini ise ilim, ahlak ve Cihad olarak sıralar. Bu amaçla;

— İlim çizgisini gerçekleştirmek için, seminerler,

---

[176] Suriye Müslüman Kardeşlerinden Said Havva'nın yazdığı eser.

[177] Said Havva, a.g.e. S:145–154

[178] Said Havva, a.g.e. S:154

[179] Bu çalışma programlarında ibadette devamlılık, huşu, nefsi arındırma, Resulullah'tan gelen sünnetle namaz ve dualar etmek, cemaatle namaza önem vermek, okumak, vird, zikir gibi şeylerden bahsediliyor

[180] Said Havva, a.g.e. S:105–107

[181] Said Havva, a.g.e. S:107

— Ahlak çizgisini gerçekleştirmek için, eğitim gurupları,

— Cihad çizgisini gerçekleştirmek için de çalışma gurupları düzenlenir.[182]

Seminerler davetin geniş kitlelere ulaşmasında bir yöntemdir. Konular ilgi çekici olmalıdır. Seminerlerin bir kısmı umuma açık ve bir kısmı da özel olur. Umuma açık olanlara herkes çağırılabilir ve mescidlerde olabileceği gibi evlerde de olabilir. Seminerler üç kategoride verilir:

İlk merhale, Nasir ve Amil üyeleri için düzenlenmiş genel bir programdır. (Başlangıç Merhalesinin Programı)

İkinci merhale, Nakib üyeler için düzenlenmiş genel bir programdır. (Orta Merhalenin Programı)

Üçüncü merhale ise Naib olmaya aday kimsenin genel programıdır. (Üst Merhale Programı)[183]

Genel çalışma sistemin (seminerlerin) önemi, İslam'da genel kaynaşmayı güçlendirmesidir.

Gurup çalışmalarının önemi ise, İslam'da ve Müslümanlarda özel kaynaşmayı sağlaması ve yeteneklerin ortaya çıkması için müsait bir ortam hazırlamasıdır.

Müslüman Kardeşler Hareketinin Belli Başlı Vasıfları

— İhtilaflı meselelerden uzak durmak,

— İleri gelenlerin ve yüksek makam sahiplerinin tahakkümünden uzak kalmak,

— Parti ve benzeri kuruluşlardan uzaklaşmak,

— Eğitim ve tedrici olarak ilerlemeye önem vermek,

— Ameli, propaganda ve reklâmcılıktan üstün tutmak,

— Gençlerin Müslüman kardeşlere son derece teveccühleri ve bu teşkilata girmek için akın etmeleri

— Köy ve şehirlerde süratle yayılma.[184]

[182] Said Havva, a.g.e. S:114–115

[183] Said Havva, a.g.e. S:115–131

[184] Said Havva, a.g.e. S:278–286

Bölüm: IV

4. Bazı Sorulara Cevaplar

4.1. Filistin'de Savaş

Hasan el-Benna (r.a) Filistin'de savaşırken hata üzere değildir. Aksine hikmetin doruğundaydı. Şayet savaşmamış olsaydı, tarihte en büyük hain olurduk. Çünkü Yahudi Devletinin kuruluşuna sessiz ve seyirci kalmış olacaktık. Allah (c.c) huzurunda da ileri sürebileceğimiz bir mazeretimiz olmazdı. Şayet savaşmamış olsaydı, onunla onurlanacağımız bir şeref vesilemiz olmazdı. Katıldığımız savaşlar olmadan Cihad melekelerimizi nasıl geliştirebiliriz… Ayrıca savaşa gitmeden önce Hasan el Benna'nın Mısır'da bir İslam Devleti kurma imkânı var mıydı? Bunu tasavvur eden kişiye daha fazla söylemesek bile, en azından vehim sahibidir deriz. O zaman Süveyş kanalına giren Sudan ve Libya'yı hâkimiyeti altında bulunduran İngilizler buna asla müsaade etmeyeceklerdi. Kaldı ki mücahid kardeşlerimizin hem sayıları azdı, hem buna hazırlıkları ve hem de tecrübeleri yoktu.[185]

Hasan el Hudeybi İngilizlere karşı gizli mücadele kararı alınca hatalı değildi. Devrimcilere karşı silahlı bir çatışmaya girmeyince de yine hata işlemiş değildi.[186]

4.2. Hasan el Benna'nın Şehid Edilmesi

Mısır başbakanı Nakraşi 8 Aralık 1948 Çarşamba günü akşamı, Müslüman Kardeşler Cemiyetinin kapatıldığına, mallarına el konmasına ve üyelerinin büyük çoğunluğunun hapsine dair kararı ilan edildi. Ertesi günde haksız yere tutuklama ve malların müsaderesine başlandı. Hasan el Benna tutuklanan arkadaşlarıyla birlikte polis arasına binmek isteyince, polisler müdahale etti ve "Benna'nın yakalanmamasına dair karar var" dediler. Benna buna rağmen karakola gitti ancak serbest bırakıldı. Kendisinin tutuklanmayacağı belirtildi. O zaman Benna: "Beni tutuklamamakla beni öldürmüş oluyorsunuz" demişti.[187]

Cinayetten birkaç gün önce hükümet Hasan el Benna'nın özel arabasını müsadere etti, şoförünü hapsetti ve ruhsatlı silahını aldı. Kendisiyle birlikte olan iki arkadaşı da tutuklandı. Öldürülmeden önce yetkililere müracaat ederek silahının geri verilmesini ve maaşını kendisi vermek üzere koruma verilmesini istedi.[188]

---

[185] Said Havva, a.g.e. S:212

[186] Said Havva, a.g.e. S:212

[187] Said Havva, a.g.e. S:255–256

[188] Said Havva, a.g.e. S:256

Mısır İçişleri Bakanlığı Cinayetleri Soruşturma Genel Müdürü olan hain Albay Mahmud Abdulmecid öldürme planlarını hazırlıyordu. Saldırı 12 Şubat 1949 Cumartesi akşamı saat sekizde vuku buldu ve Şehid Benna gece yarısından sonra 00.30'da ruhunu teslim etti.[189]

Şehidin aldığı yaraların en ağırı koltuk altına isabet eden kurşunun yarasıydı. Aldığı yaraların hiçbiri öldürücü değildi. Çünkü kendisine kurşun sıkanı kovaladıktan sonra geri dönüp yaralı arkadaşını teselli etmiş ve ona cesaret vermeğe çalışmıştı. Yine kendisine kurşun sıkanın binip kaçtığı aracın plaka numarasını tespit edebilmiş ve olay yerine gelenlere arabanın plaka numarasını söylemiştir. Kasr Ayni Hastanesinde ameliyat odasında ve doktor huzurunda ameliyat için elbiselerini bizzat kendisi çıkarmıştı. Şehid Benna ameliyat odasına geldiğinde burada bulunan Muhammed el-Leysi buna şahiddir. Yine onun ifadesine göre Faruk'un zebanilerinden birisi olan –Binbaşı Muhammed Vasfi- doktordan yaralıların durumunun sorduğunda doktor, "Yaraların tehlikeli olmadığını" belirtmiştir. Bütün bunlar gösteriyor ki, Hasan el Benna kurşun yaralarıyla ölmemiştir. O halde onun öldürülüşü şu iki yoldan biriyle olmuştur;

—Ya kanının durdurulması için bir müdahalede bulunulmayıp ölüme terk edilmiştir.

—Ya da, Muhammed Vasfi ikinci bir cinayetle ameliyat masasında O'nu öldürmüştür.

Tahkikat esnasında şahidlerin ifadeleri ikinci şıkkı doğrulamaktadır. Çünkü Muhammed Vasfi, ameliyat odasında bulunan herkesi dışarı çıkarıp kendisiyle ona itaat eden doktorla yalnız başlarına kalmışlardır.[190]

Yetkililer defin yapılıncaya kadar Şehidin evine yaklaşan herkesi tutuklamışlardır. Böylece Hasan el Benna'nın cesedini kadınlar mezarlığa taşımışlardır.[191]

4.3. Kuvvet Kullanılacak mı?

Birçok kimse soruyor; "Müslüman Kardeşler, gayelerini gerçekleştirmek için kuvvet kullanacaklar mı? Müslüman Kardeşler Mısır'daki siyasi ve ictimai düzene karşı bir devrim yapma hazırlığını düşünüyorlar mı?"

Müslüman Kardeşler fiili kuvvetten başka bir yolun fayda vermeyeceği yerde, iman ve birlik silahlarını tamamladıkları ve fiili kuvvete başvurdukları takdirde başarıya ulaşacaklarına kesinlikle inandıkları zaman buna başvururlar. Ancak buna başvurmadan önce ikazlarını yapar ve neticeyi bekler. İstedikleri neticeyi alamayınca da şerefle ileriye atılarak bu

[189] Said Havva, a.g.e. S:256–257

[190] Said Havva, a.g.e. S:257–258

[191] Said Havva, a.g.e. S:258

tutumlarından dolayı başlarına gelebilecek her şeyi gönül huzuruyla karşılarlar. Devrime gelince, Müslüman Kardeşler bunu düşünmez ve ona göre programları çizmezler. Onun fayda ve neticelerine inanmazlar. Bununla beraber Mısır'da kurulan her hükümete açıkça bildirilmektedir ki, şayet durum böyle devam eder, idareciler acil bir ıslahata girişmez ve problemlerin tedavisi için hemen harekete geçmezlerse, Müslüman Kardeşlerin programında olmamasına rağmen şartların baskısı, içinde bulunulan durumların bir gereği ve ıslah müesseselerinin ihmali sebebiyle devrim kaçınılmaz bir hal alabilir.[192]

4.4. İhvanı Müslimin'e Eleştiriler

Mısır'da İhvanın dayandığı büyük insan kitlesi, yeryüzünün bir başka yerinde İslami Hareket olarak ortaya çıkmış olsaydı, durum şüphesiz daha değişik olurdu. Ancak zikredilen olumsuz şartlar yüzünden bu kitle büyüklüğüne rağmen, üzerine düşeni gerçekleştirememiştir. Bu insanların siyasi kavrayış, bilgi ve dinamizmden mahrum oluşu, kendi gücü ve yapısı ile düzeni anlamaya engel olduğu gibi, karşılaştığı olaylarda lehine sonuçlar doğuracak bir tavır alışı da zorlaştırmaktadır.[193]

Ali Korani ise, İhvanı Müslimin'in "teşkilat tipi" cemaatleşmesini eleştirmektedir: "İslam âleminde İslami teşkilatın öncü ve imamı şehid Hasan el Benna'dır (r.a). Fikrini icad edip kurduğu İhvan-ı Müslimin teşkilatı yeryüzünde bütün siyasi İslami teşkilatlar için hareket ve ilk tecrübe olarak kalacaktır. Bütün İslami Hareketler ya onu taklit ederek, ya onun bir bölümü olarak ya da onun hazırlamış olduğu tabana borçlu olarak ortaya çıkmıştır.

Bu büyük önderin, Müslüman ülkeler ve hareketler üzerindeki etkisi büyük ve geniştir. İslami gurup ve teşkilatların liderliği ve onun faal kalifiye elemanları, ümmetimiz içerisinde en çok faaliyet ve çalışma da bulunanlardır. Eğer bu samimi büyük çabalar ümmet içerisinde ki tabi liderlik[194] yapısının güçlenmesi için kullansaydı, uzun zamandan beri İslam'ın hâkim olacağından ve ümmetin konumunun bugün onlarca yıl daha ileri olacağından hiç şüphem yoktur.

Yine eğer şehid Hasan el Benna çabalarını Mısır'daki ulemaya, dini medreselerin talebelerle, mescidlerin ulemayla dolmasına, nerede ve ne seviyede olursa olsun her bir âlimin çevresinde ders halkaları oluşturmaya yöneltseydi. Eğer tüm bu çabalarını, ulemanın idari ve mali bağımsızlığını kazanması, Diyanet İşleri Başkanlığını elinden almaya, Müslümanların

---

[192] Said Havva, a.g.e. S:304–307

[193] Salih El Verdani a.g.e. S:19

[194] Tabi Liderlik: Ulemanın doğal liderliğine verilen isimdir.

zekât ve yardımlarını ulema ve dini ilim talebeler için düzenlemeye yöneltseydi… Mısır'daki ulemanın ümmet içindeki yerini tekrar geri döndürmeyi ümmetin ilim talebi ve ulema etrafında kümelenme hareketinin Ezher şeyhine sömürgeci kâfir güçlerin gasbedilmiş olduğu gücünü tekrar geri döndürmeyi başarabilirdi… Eğer Mısır'daki ulema sistemin gücü tekrar geri dönseydi, tüm İslam Âleminde geri dönmüş olurdu.

Şehid Hasan el Benna âlim ve Müslüman bir düşünürdür. Ama eğer o, fakih, Mısır'ın dört bir yanındaki cemaat liderleri ve teşkilat değişik olurdu. Çünkü ümmetin, ulemanın mesajını kabullenmesiyle herhangi bir başkasınınkini kabullenmesi farklıdır.

O'nun fikri ümmetin idaresi için yeni bir yapı ve şekil kurmaya yönelikti. O da çabalarını bu yöne yöneltti. Ve kalifiye elemanlardan oluşan yeni bir nesil bina etti. Onlardan birçoğu kültürel ve siyasi açıdan ulemadan daha yeterliydi. Ümmet onları sevdi, diğer bütün siyasi fırkalardan daha fazla onlara güvendi. Ama onların mesajlarına verdiği karşılık, sınırlı kaldı. Çünkü o, tabii önderlik yapısını –ulemanın önderliğini- istiyordu

O, İslam ulemasının ders halkasında ve medreselerde okumamış, Elfiye, Mugni, Beydavi, Buhari ve Şatıbi'leri ders olarak görmemişti. O cübbe ve sarık değil, batı tarzı elbise giyiniyordu. O bir gurubun lideri sayılırdı. Ulema ise guruplara girmezdi.[195]

Sonsöz[196]

Bir ekol/okul olarak 19. yüzyılın ikinci yarısında temelleri atılan "İslamcılığın", 20 yüzyıldaki en somut "modern" organizasyonu İhvan-ı Müslimin Hareketidir.

Şu anda Mısır'da bulunan çağdaş İslami hareketlerin büyük bir kısmı İhvan hareketinden kopmadır. İhvan-ı Müslimin hareketi tam da Hilafetin kaldırılmasından 4 yıl sonra kurulmuş bir hareket olarak ümmetin dağılma dönemine denk gelmiştir.

İhvan-ı Müslimin çok önemli şahsiyetler, düşünürler çıkarmıştır. Teşkilatın kurucusu Hasan el Benna, Seyyid Kutub, Muhammed Kutup, Abdulkadir Udeh ve daha birçokları.

İhvan-ı Müslimin'in etkisi sadece Mısır coğrafyası ile sınırlı kalmamış, dolaylı ya da dolaysız olarak tüm İslam coğrafyasını etkilemiştir. Öyle ki İslam coğrafyasındaki "İslamcı Hareketler" ya İhvan-ı Müslimin'in parçasıdır/şubesidir ya da önemli ölçüde ondan etkilenmiştir.

İhvan düşünürlerinin bir kısmı ülkede ki baskı rejiminden kaçarak başka ülkelere göç etmişlerdir.

---

[195] Ali Korani, İslami Mücadelede Hizbullahi Yol, Bengisu Yayınları, İstanbul, 1991, S:

[196] Sonsöz başlığı altında yazılanlar, ekler ve tüm fotoğraflar Ocak 2009 tarihinde eklenmiştir.

Örneğin Suriye, Ürdün, Filistin ilk guruptandır. Sudan'daki İslami ekolün önde gelen temsilcilerinden Hasan Turabi ekolü ihvan'dan etkilenmiş ancak daha sonra kendi özgün şeklini almıştır.

Mısır'daki ve diğer coğrafyalardaki Müslüman kardeşler Hareketi mensupları diktatör rejimlerince çok büyük sindirme hareketlerine maruz kaldılar. Hama'da olduğu gibi toplu katliamlar yaşadılar. Binlerce bağlısı hapislerde ömrünü geçirmek zorunda kaldı. İhvanı Müslimin, diktatör rejimlere karşı en önemli muhalif hareketi oldu. İktidarın en büyük rakibi görüldü.

İhvan tecrübesi İslami Hareketler için büyük bir tecrübe ve laboratuar niteliği taşır. 21. yüzyılın ilk çeyreğinde birincil diktatörler yerlerini oğullarına veya ikincil diktatörlere bırakmış durumdalar. Bugün Mısır ve Tunus en şiddetli İslam düşmanlığının yaşandığı topraklar olurken, Filistin'de HAMAS bir direniş hareketi olmaktan öte seçimle iş başına gelmiş bir organizasyondur aynı zamanda… Sudan ise özellikle Hasan Turabi ile önemli bir tecrübe yaşamış ve General Beşir'in yönetime el koymasıyla farklı bir tecrübe yaşanmıştır.

Mısır kökenli düşünürlerden bir kısmının Türkçeye çevrilmiş eser sayısı EK–II deki listede ayrıntıları ile verilmiştir.[197]

S. N	Yazarın ismi	Sayı
1.	Hasan el Benna	10
2.	Hasan El Hudeybi	1
3.	Abdulkadir Udeh	6
4.	Seyyid Kutub	80
5.	Ömer Tilmisani	1
6.	Mustafa Meşhur	6
7.	Zeynep Gazali	5
8.	Muhammed Kutub	35
9.	Yusuf Karadavi	40
10.	Muhammed Gazali	13

Türkiye'deki "İslamcı Hareketlerde uzun yıllar (1960–1990?) gerek teşkilatlanma yapısı gerekse fikri olarak Mısır'daki İhvan'dan önemli ölçüde etkilenmiştir. İhvan kökenli yazarların eserleri Türkçeye kazandırılmıştır. Ancak daha sonraki yıllarda Türkiye'deki "İslamcı Hareket" gerek düşünsel gerekse hareket noktasında daha özgün "daha Türkiyeli" bir açılım yapmağı başarmıştır.

[197] Bazı kitaplar aynı veya farklı isimlerle değişik yayınevlerinden basılmıştır. Bu sebeple sayı fazla çıkabilir. Kaynak: www.kitapyurdu.com

Kaynaklar

1. **Salih El Verdani,** Mısır'da İslami Akımlar-I, Fecr Yayınları, Ankara, 1988
2. **Salih El Verdani,** Mısır'da İslami Akımlar-II, Fecr Yayınları, Ankara, 1991
3. **R. Hair Dökmeciyan,** Arap Dünyasında Köktencilik, İlke Yayınları, İstanbul, 1992
4. **Asaf Hüseyin,** Ortadoğu'da Devlet ve Terör, Pınar Yayınları, İstanbul, 1990
5. **Gilles Kepel,** Peygamber ve Firavun, Çizgi Yayınları, İstanbul, 1992
6. **Said Havva,** 50. yılında Müslüman Kardeşler Hareketi, Uysal Yayınları, Konya, 1980
7. **Ali Korani,** İslami Mücadelede Hizbullahi Yol, Bengisu Yayınları, İstanbul, 1991
8. **Seyyid Kutub,** Son Sözler, Nehir Yayınları, İstanbul
9. **Hasan el Hudeybi,** İslam Dünyasında İnanç Sorunları, İnkılâp Yayınları, İstanbul
10. **Münir Şefik,** Çağdaş İslam Düşüncesi Hareketler/Devrimler/Eserler Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1991
11. **Süha Taci-Faruki,** Hizbu't Tahrir ve Hilafet, Yöneliş Yayınları, İstanbul, 1998
12. **Hasan el Benna,** Hatıralarım, Düşünce Yayınları, İstanbul, 1981
13. **Fethi Yeken,** Çağdaş Davet Önderleri, Ravza Yayınları, İstanbul,
14. **Alev Erkilet Başer,** Ortadoğu'da Modernleşme ve İslami Hareketler, Yöneliş Yayınları, İstanbul, 1999
15. **Zeynep Gazali,** Zindan Hatıraları, Madve yayınları, İstanbul,

EK–I: Konuyla İlgili -Kaynaklardan Farklı Olarak- Eserler (Eylül 2008 İstanbul)

1. **Brynjar Lia,** Müslüman Kardeşlerin Doğuşu, Yöneliş Yayınları, İstanbul, 2000
2. **İbrahim Sarmış (Doç),** Bir Düşünür Olarak Seyyid Kutub-I, Fecr Yayınları, Ankara, 1992
3. **İbrahim Sarmış (Doç),** Bir Edebiyatçı Olarak Seyyid Kutub-II, Fecr Yayınları, Ankara, 1993
4. **William Stadiem**, Mısır'ın Son Firavunu Kral Faruk / Zirvede Geçen Yaşamı Ve Trajik Sonu, Kaknüs Yayınları, İstanbul,
5. **Ömer Turan,** Ortadoğu, İz yayıncılık, İstanbul,
6. **Ahmet Emin Dağ,** Hasan el-Benna, İlke Yayıncılık, İstanbul, 2006
7. **Fatmanur Altun,** Seyyid Kutup, İlke Yayıncılık, İstanbul, 2006

EK–II: Mısır İhvan-ı Müsliminin düşünürlerine ait Türkçe'ye çevrilmiş kitap listesi

S. N	Kitabın İsmi	Yazar	Yayınevi	Sayfa	Yıl
1.	Evlatlarının Cehaleti Âlimlerinin Acizliği Karşısında İslam İstanbul	Abdulkadir Udeh	Ravza Yayınları,	89 sayfa	1998
2.	İslam ve Beşeri Kanunlar	Abdulkadir Udeh	Ravza Yayınları	191 sayfa	1992
3.	İslam ve Siyasi Durumumuz	Abdulkadir Udeh	Pınar Yayınları	288 sayfa	
4.	İslam'da Mal ve İdare	Abdulkadir Udeh	Kültür Basın Yayın Birliği		
5.	Sömürge Hukuku Ve İslam	Abdulkadir Udeh	İşaret Yayınları	152sayfa	
6.	Ümmetin Bilgisizliği ve Âlimlerin Acizliği Arasında İslam	Abdulkadir Udeh	Özgün Yayıncılık	80 sayfa	1995
7.	İslam Dünyasında İnanç Sorunları	Hasan el Hudeybi	İnkılâp Yayınları		
8.	Dualar ve Zikirler / El-Me'surat	Hasan el-Benna	Ravza Yayınları	166 sayfa	
9.	Dualar ve Zikirler / Peygamberlerin	Hasan el-Benna	Ravza Yayınları	216 sayfa	

	Dilinden	İmam Suyuti/			
10.	Dualar ve Zikirler Cep Boy	Hasan el-Benna	Ravza Yayınları	144 sayfa	
11.	Hasan El Benna Risaleleri 4 cilt takım	Hasan el-Benna	Kahraman Yayınları	1587 sayfa	
12.	Hatıralarım / Müslüman Kardeşler	Hasan el-Benna	Beka Yayınları	455 sayfa	2007
13.	İslam Akaidinde Tevhid	Hasan el-Benna	Madve Yayınları	136 sayfa	
14.	Me'sürat	Hasan el-Benna	Nida Yayınları	112 sayfa	2008
15.	Müslüman Kızlara	Hasan el-Benna	Ravza Yayınları	112 sayfa	1996
16.	Risaleler	Hasan el-Benna	Nida Yayınları	600 sayfa	2008
17.	Tasavvuf ve Ahlak Eğitimi	Hasan el-Benna	Nida Yayınları	326 sayfa	2008
18.	Düşünce Mirasımız	Muhammed Gazali	Ağaç Kitabevi Yayınları	336 sayfa	2006
19.	Düşünce Mirasımız /Eleştirel Bir Yaklaşım	Muhammed Gazali	Şura Yayınevi	328 sayfa	
20.	Fıkhu's Sire Resulullahın Hayatı	Muhammed Gazali	Risale	470 sayfa	2000
21.	Hayatını Yenile	Muhammed Gazali	Uysal Kitabevi -Konya-	280 sayfa	2000
22.	İslam Kültür Birliğinin Esasları	Muhammed Gazali	Fecr Yayınevi	276 sayfa	1999
23.	İslamı Nasıl Anlamalıyız	Muhammed Gazali	Şura Yayınevi	143 sayfa	1999
24.	İslam'ı Nasıl Anlamalıyız?	Muhammed Gazali	Ağaç Kitabevi Yayınları	192 sayfa	2005
25.	İslam'ın Manevi Boyutu	Muhammed Gazali	Şura Yayınevi	272 sayfa	1999
26.	Kur'anı Anlamada Yöntem	Muhammed Gazali	Şule Yayınları	247 sayfa	2000
27.	Kur'an'ın Konulu Tefsiri	Muhammed Gazali	Ağaç Kitabevi Yayınları	703 sayfa	2000
28.	Müslümanın Ahlakı	Muhammed Gazali	Bilge Kitabevi	272 sayfa	2004
29.	Nebevi Sünnet	Muhammed Gazali	Ekin Yayınları	280 sayfa	2007
30.	Peygamberimizin Hayatında Dua ve Zikir	Muhammed Gazali	Zafer Yayınları	232 sayfa	2004
31.	20. Asrın Cahiliyeti	Muhammed Kutub (Prof.)	Beka Yayınları	431 sayfa	2008
32.	Asrımızda İslam Uygulanabilir mi?	Muhammed Kutub (Prof.)	Ravza Yayınları	172 sayfa	1996
33.	Batıcı Söylemler ve İslam	Muhammed Kutub (Prof.)	Buruç Yayınları	183 sayfa	2000
34.	Benzerini Getiremezler	Muhammed Kutub (Prof.)	Beka Yayınları	295 sayfa	2007
35.	Biz Müslüman mıyız?	Muhammed Kutub (Prof.)	Ağaç Kitabevi Yayınlar	207 sayfa	2005
36.	Biz Müslüman mıyız?	Muhammed Kutub (Prof.)	Hilal Yayınları	207 sayfa	2007
37.	Biz Müslümanmıyız	Muhammed Kutub (Prof.)	Şura Yayınevi	221 sayfa	1999
38.	Bosna Hersek Katliamı	Muhammed Kutub (Prof.)	Tevhid Yayınları	56 sayfa	
39.	Çağdaş Fikir Akımları (3 Cilt Takım)	Muhammed Kutub (Prof.)	Ravza Yayınları	165 sayfa	1993
40.	Çağdaş Fikir Akımları 1- Demokrasi/ 2- Komünizm / 3- Sekülarizm, Rasyonalizm, Milliyetçilik 3 cilt takım	Muhammed Kutub (Prof.)	Ravza Yayınları	416 sayfa	
41.	Çağdaş Fikir Akımları 2 -Komünizm-	Muhammed Kutub (Prof.)	Ravza Yayınları	304 sayfa	
42.	Çağdaş Fikir Akımları 3 -Sekülarizm, Rasyonalizm, Milliyetçilik	Muhammed Kutub (Prof.)	Ravza Yayınları	352 sayfa	
43.	Düzeltilmesi Gereken Kavramlar	Muhammed Kutub (Prof.)	Risale	268 sayfa	
44.	Gelenekler Çatışması	Muhammed Kutub (Prof.)	Beka Yayınları	160 sayfa	2007
45.	Hz. Muhammed'in Hayatı / Gençler İçin	Muhammed Kutub (Prof.)	İlke Yayıncılık	150 sayfa	2007
46.	İnsan Psikolojisi Üzerine Etüdler	Muhammed Kutub (Prof.)	Ravza Yayınları	464 sayfa	
47.	İslam Etrafındaki Şüpheler	Muhammed Kutub (Prof.)	Hisar Yayınları		
48.	İslam İnancı	Muhammed Kutub (Prof.)	Risale	456 sayfa	2005

49.	İslam Terbiye ve Ahlak Sistemi	Muhammed Kutub (Prof.)	Hisar Yayınları		
50.	İslam'ın Etrafındaki Şüpheler	Muhammed Kutub (Prof.)	Tuğra Neşriyat		
51.	İslama Göre İnsan Psikolojisi	Muhammed Kutub (Prof.)	Esma Yayınları	436 sayfa	1990
52.	İslami Açıdan Tarihe Bakışımız	Muhammed Kutub (Prof.)	Risale	251 sayfa	2007
53.	Kadının Özgürlüğü ve Tesettür	Muhammed Kutub (Prof.)	Ravza Yayınları	126 sayfa	
54.	Kadının Özgürlük Savaşı	Muhammed Kutub (Prof.)	Ravza Yayınları	72 sayfa	1991
55.	Kur'an Araştırmaları Medeni Ayetler Cilt 2	Muhammed Kutub (Prof.)	Seriyye Yayınevi	643 sayfa	1997
56.	Kur'an Araştırmaları Mekki Ayetler Cilt 1	Muhammed Kutub (Prof.)	Seriyye Yayınevi	330 sayfa	1997
57.	Kur'an'ı Nasıl Okuyalım	Muhammed Kutub (Prof.)	İşaret Yayınları	128 sayfa	
58.	La İlahe İllellah / Akide, Şeriat ve Hayat Yolu	Muhammed Kutub (Prof.)	Ravza Yayınları	280 sayfa	1994
59.	Lailahe İllallah	Muhammed Kutub (Prof.)	İhtar Yayınları	224 sayfa	
60.	Nasıl Davet Edelim?	Muhammed Kutub (Prof.)	Beka Yayınları	272 sayfa	2007
61.	Örnek İslam Toplumu	Muhammed Kutub (Prof.)	Risale	80 sayfa	1995
62.	Peygamberden Parıltılar	Muhammed Kutub (Prof.)	Beka Yayınları	232 sayfa	2007
63.	Peygamberimizin Savaşları	Muhammed Kutub (Prof.)	Hisar Yayınları		
64.	Peygamberimizin Seriyyeleri	Muhammed Kutub (Prof.)	Hisar Yayınları		
65.	Tih'den Çıkış	Muhammed Kutub (Prof.)	Buruç Yayınları		
66.	Davet Yolu / Davet Fıkhı Dizisi 1	Mustafa Meşhur	Ravza Yayınları	224 sayfa	2008
67.	İslami Hareketin Toplumsal İşlevi / Davet Fıkhı Dizisi 4	Mustafa Meşhur	Ravza Yayınları	71 sayfa	1997
68.	Müslüman'ın Yol Azığı/Davet Fıkhı Dizis 3	Mustafa Meşhur	Ravza Yayınları	238 sayfa	1997
69.	Namazla Diriliş	Mustafa Meşhur	Ravza Yayınları	125 sayfa	2001
70.	Namazla Dirilme / Davet Fıkhı Dizisi 2	Mustafa Meşhur	Ravza Yayınları	126 sayfa	1997
71.	Rabbanilik ve Maddecilik Arasında Müslüman / Davet Fıkhı Dizisi 5	Mustafa Meşhur	Ravza Yayınları	202 sayfa	1997
72.	Hasan El-Benna Ve Davet Mektebi	Ömer Tilmisani	Madve Yayınları		
73.	Peygamberlerin Hayatı & Kur'an-ı Kerim ve İslam Tarihinden	Prof. Dr. Seyyid Kutup/ Abdulhamid Cude es-Sahhar	Kahraman Yayınları	144 sayfa	2005
74.	İmtihanın Hikmeti	Prof. Dr. Seyyid Kutup/ İbnü'l Kayyim el-Cevziyye	Polen Yayınları	87 sayfa	2006
75.	Bedir ve Uhud Davetin İlkeleri	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Kalem Yayınevi	192 sayfa	1998
76.	Bedir ve Uhud Davetin İlkeleri	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Muvahhid Yayınları	192 sayfa	
77.	Bela ve İmtihan	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Ravza Yayınları	75 sayfa	2007
78.	Cihad	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Dünya Yayınları	96 sayfa	2004
79.	Cihan Sulhu ve İslam	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Hikmet Neşriyat	224 sayfa	2007
80.	Cihan Sulhü ve İslam	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
81.	Çağdaş Uygarlığın Sorunları ve İslam	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
82.	Çağdaş Uygarlığın Sorunları ve İslam	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Hikmet Neşriyat	219 sayfa	2007
83.	Din Bu	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Özgün Yayıncılık	112 sayfa	
84.	Din Budur	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
85.	Din Budur	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Hikmet Neşriyat		2007
86.	Din İslamdır	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Kültür Basın Yayın Birliği		

87.	Dini Hikâyeler	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Hisar Yayınları		
88.	Dini Hikâyeler	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Sağlam Yayınları	190 sayfa	2006
89.	Faiz	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Ravza Yayınları	68 sayfa	1998
90.	Fi Zılal-il Kur'an (10 Cilt - Büyük Boy)	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Dünya Yayınları		
91.	Fi Zılal-il Kur'an (10 Cilt Takım) küçük boy	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Ravza Yayınları		
92.	Fi' Zılal-il Kur'an (Küçük Boy) 10 Cilt	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Dünya Yayınları		
93.	Fi Zilali'l Kur'an	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Madve Yayınları	7706 sayfa	
94.	Filistin Davamız	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Özgün Yayıncılık	64sayfa	1991
95.	Fizilalil Kur'an (12 Cilt)	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Emir Yayıncılık		
96.	İslam Düşüncesi	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Seriyye Yayınevi	370 sayfa	1999
97.	İslam Düşüncesi (Büyük Boy-ithal)	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Dünya Yayınları	586 sayfa	1997
98.	İslam Düşüncesi 2	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Ravza Yayınları	488 sayfa	
99.	İslam Düşüncesi I	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
100.	İslam Düşüncesi II	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
101.	İslam Düşüncesi III	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
102.	İslam Kapitalizm Çatışması	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
103.	İslam Kapitalizm Çatışması	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Birleşik Yayıncılık	183 sayfa	
104.	İslam Kapitalizm Çatışması	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Hikmet Neşriyat	176 sayfa	2007
105.	İslam Toplumuna Doğru	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
106.	İslam Toplumuna Doğru	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Hikmet Neşriyat	174 sayfa	2007
107.	İslam Toplumuna Doğru	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Ravza Yayınları	178 sayfa	1998
108.	İslamda Sosyal Adalet	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
109.	İslam'da Sosyal Adalet	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Ağaç Kitabevi	368 sayfa	2006
110.	İslam'da Sosyal Adalet	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Hikmet Neşriyat	506 sayfa	2007
111.	İslamın Dünya Görüşü	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
112.	İslamın Hareket Metodu	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Hak Yayınları		
113.	İslami Etüdler	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
114.	İslami Etüdler	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Hikmet Neşriyat	271 sayfa	2007
115.	İslami Hareket Metodu	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Ravza Yayınları	135 sayfa	1998
116.	İstikbal İslamındır	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
117.	İstikbal İslamındır	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Özgün Yayıncılık	104 sayfa	
118.	İstikbal İslamındır	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Ravza Yayınları	96 sayfa	1998
119.	İstikbal İslam'ındır	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Hikmet Neşriyat	112 sayfa	2007
120.	Kadın ve Aile	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	İhtar Yayınları	288 sayfa	
121.	Kuran Edebi Tasvir	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
122.	Kur'an Işığında Peygamberler	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Ravza Yayınları	231 sayfa	
123.	Kuran Kıyamet Sahneleri	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
124.	Kur'an'da Edebi Tasvir	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Hikmet Neşriyat	354 sayfa	2007
125.	Kur'an'da Edebi Tasvir	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Özgün Yayıncılık	302 sayfa	1991
126.	Kur'an'da Edebi Tasvir	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Ravza Yayınları	306 sayfa	1999
127.	Kur'an'da Kıyamet Sahneleri	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Ravza Yayınları	459 sayfa	1997
128.	Kur'an'da Kıyamet Sahneleri	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Yeni Ufuklar Neşriyat	406 sayfa	
129.	Kur'an'ın Gölgesinde Mesajlar	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Kasem Yayınları	225 sayfa	1999

130.	Özlenen İslam Toplumu	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Kültür Basın Yayın Birliği		
131.	Peygamberlerin Hayatı / Kur'an'dan Hikâyeler	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Ravza Yayınları	252 sayfa	1997
132.	Son Sözler Beni Niçin İdam Ettiler	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Nehir Yayınları	120 sayfa	1992
133.	Tarihte Düşünce ve Metod	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
134.	Tevhid Daveti	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Ravza Yayınları	90 sayfa	1996
135.	Yahudi ile Savaşımız	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Hikmet Neşriyat	187sayfa	2007
136.	Yoldaki İşaretler	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Arslan Yayınları		
137.	Yoldaki İşaretler	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Dünya Yayınları	224 sayfa	1997
138.	Yoldaki İşaretler	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Fecr Yayınevi	212 sayfa	1999
139.	Yoldaki İşaretler	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Özgün Yayıncılık	206 sayfa	2001
140.	Yoldaki İşaretler	Seyyid Kutup (Prof. Dr)	Pınar Yayınları	216 sayfa	
141.	İslam Tarihinden Çocuklar İçin Resimli Dört Halife'nin Hayatı Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali	Seyyid Kutup/ Abdulhamid Cude es-Sahhar	Kahraman Yayınları	272 sayfa	2002
142.	İslam Tarihinden Çocuklar İçin Resimli Hanım Sahabilerin Hayatı	Seyyid Kutup/ Abdulhamid Cude es-Sahhar	Kahraman Yayınları	269 sayfa	2002
143.	İslam Tarihinden Çocuklar İçin Resimli Peygamberimizin Hayatı	Seyyid Kutup/ Abdulhamid Cude es-Sahhar	Kahraman Yayınları	383 sayfa	2002
144.	İslam Tarihinden Çocuklar İçin Resimli Seçkin Sahabilerin Hayatı	Seyyid Kutup/ Abdulhamid Cude es-Sahhar	Kahraman Yayınları	319 sayfa	2002
145.	Kur'an-ı Kerim ve İslam Tarihinden Çocuklar İçin Dini Hikâyeler 5 Kitap	Seyyid Kutup/ Abdulhamid Cude es-Sahhar	Kahraman Yayınları	1561sayfa	2002
146.	Kur'an-ı Kerim'den Çocuklar İçin Resimli Dini Hikayeler	Seyyid Kutup/ Abdulhamid Cude es-Sahhar	Kahraman Yayınları	318 sayfa	1999
147.	Peygamberimizin Hayatı	Seyyid Kutup/ Abdulhamid Cude es-Sahhar	Kahraman Yayınları	158 sayfa	2006
148.	Peygamberimizin Hayatı (Cep Boy)	Seyyid Kutup/ Abdulhamid Cude es-Sahhar	Kahraman Yayınları	158 sayfa	2006
149.	Peygamberlerin Hayatı (Cep Boy)	Seyyid Kutup/ Abdulhamid Cude es-Sahhar	Kahraman Yayınları	144 sayfa	2006
150.	Kur'an'ın Gölgesinde Kadın	Seyyid Kutup/Ahmet Faiz	Ravza Yayınları	388 sayfa	1995
151.	Âlim ve Tağut	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Bengisu Yayınları	89 sayfa	1998
152.	Âlim ve Tağut	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Çıra Yayınları	91 sayfa	2007
153.	Allah'a Giden Yolda Niyet ve İhlâs	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Nida Yayınları	174 sayfa	2008
154.	Allah'a Giden Yolda Rabbani Hayat ve İlim	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Nida Yayınları	215 sayfa	2008
155.	Allah'ın Varlığı ve Tevhidin Hakikatı	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	İhtar Yayınları	128 sayfa	
156.	Bilgi ve Medeniyet Kaynağı Olarak Sünnet	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Yörünge Yayınları		
157.	Çağdaş Meselelere Fetvalar (7 Cilt takım)	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Miraç Yayınları		2006
158.	Çağdaş Meselelere Fetvalar 7 Cilt Takım	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Ravza Yayınları		
159.	Hasan El-Benna Mektebi	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	İlke Yayıncılık	125 sayfa	1992
160.	Hz. Peygamber ve İlim	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Şule Yayınları	232 sayfa	
161.	İbadet	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Kalem Yayınevi	437 sayfa	1986
162.	İbadet	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Muvahhid Yayınları	437 sayfa	

163.	İhtilaflar Karşısında İslami Tavır	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	İlke Yayıncılık	310 sayfa	2004
164.	İman ve Hayat	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Hilal Yayınları	380 sayfa	2003
165.	İman ve İslamda İtidal / El-İzz b. Abdi's Selam	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Çıra Yayınları	112 sayfa	2006
166.	İslam & Sanat	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Aşiyan Yayınları	112 sayfa	2006
167.	İslam Hukuku/Evrensellik - Süreklilik	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Marifet Yayınları	230 sayfa	1999
168.	İslam Hukukunda Zekât 2 Cilt	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Kayıhan Yayınları	1200 sayfa	
169.	İslam Kılıçla mı yayıldı? Papaya Cevap	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Nun Yayıncılık	150 sayfa	2007
170.	İslam Nizamı	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Esra Yayınları	328 sayfa	
171.	İslam Ümmeti Hayal mi Gerçek mi?	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Nida Yayınları	126 sayfa	2008
172.	İslam Ve Laiklik	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Düşün Yayıncılık		
173.	İslam'da Helal Haram	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Kültür Basın Yayın Birliği		
174.	İslam'da Helal Haram	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Kültür Basın Yayın Birliği		
175.	İslam'da Helal ve Haram	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Hilal Yayınları	372 sayfa	2005
176.	Kur'an ve Sünnet Işığında Öncelikli Meseleler Fıkhı	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Nida Yayınları	310 sayfa	2008
177.	Kültürler Arası Diyalog	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	İlke Yayıncılık	119 sayfa	2006
178.	Müslüman'ın Temel Kültürü	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Risale	136 sayfa	2004
179.	Oruç Bilinci	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Nida Yayınları	184 sayfa	2008
180.	Öncelikler Fıkhı	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	İz Yayıncılık	320 sayfa	2007
181.	Sosyal Hayatta İslami Terbiye	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	İlke Yayıncılık	125 sayfa	2002
182.	Sünnet / Bilgi ve Medeniyet Kaynağı	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Ravza Yayınları	418 sayfa	2001
183.	Sünneti Anlamada Yöntem	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Nida Yayınları	520 sayfa	2008
184.	Sünneti Anlamada Yöntem	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Rey Yayıncılık	338 sayfa	1998
185.	Sünneti Anlamada Yöntem	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Yeni Zamanlar Yayınları	473 sayfa	2004
186.	Tebliğ ve Davet Müslümanın Temel Kültürü	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Nida Yayınları	208 sayfa	2008
187.	Tekfirde Aşırılık	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Ağaç Kitabevi Yayınları	96 sayfa	2006
188.	Tekfir'de Aşırılık	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Şura Yayınevi	80 sayfa	1998
189.	Tevhidin Hakikati	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr)	Özgün Yayıncılık	84 sayfa	
190.	İftiralar ve Şüpheler Karşısında İslam	Yusuf El Karadavi (Prof. Dr) Ahmet Asal	Madve Yayınları	86 sayfa	
191.	Gençlerle Mektuplaşmalar,	Zeynep GAZALİ	İstişare Yayınları,		
192.	Kur'an'a Bakışlar	Zeynep GAZALİ	Uysal Kitabevi	1381 sayfa	2003
193.	Müslüman Aileye Doğru	Zeynep GAZALİ	Madve Yayınları	119 sayfa	
194.	Yeniden İslami Dirilişe	Zeynep GAZALİ	Madve Yayınları		
195.	Zindan Hatıraları	Zeynep GAZALİ	Madve Yayınları	255 sayfa	